

APPELL

Nr 3/2019

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Profilen: Mine-Per

Side 4

Bomber i bakgården

Side 10

Landsmøtet i bilder

Side 12

Tema:

Norsk Folkehjelps historie

Side 22-37

APPELL

Tidligere Melding, Helsa, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp

Nr. 3, 2019. Årgang 79

Postadresse:

Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:

Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Faks: 22 20 08 70

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund

E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:

Kirsti Knudsen, Hala Amhaz, Inger
Sandberg, Ida Kroksæter, Ellen Johanne
Jarli, Terje Skavdal, Magnus Helgerud,
Fredrik Larsen, Ivar Christiansen,
Therese Nordhus Lien, Werner Juvik,
Sissel Fantoft og Erik M. Sundt.

Grafisk utforming: LO Media

Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård

Opplag: 30 889

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:

Arild Halsne, tlf.: 915 90 578

E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 15. september

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss
på telefon 22 03 77 00, eller besøk
oss på www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp

Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Sammen blir vi sterke

Så var enda et landsmøte over. 234 engasjerte delegater og god stemning preget de tre landsmøtedagene i august. At dette var det 20. landsmøtet i rekken, indikerer også at vi har enda et jubileum å feire i år.

For 80 år siden ble Norsk Folkehjelp grunnlagt, basert på to sentrale organisasjoner i arbeiderbevegelsen i mellomkrigstida – Arbeidersaniteten og Spaniahjelpen.

Det er viktig å huske på – når vi sliter med å finne dét enkle fyndige slagordet, eller dét ene fotografiet som viser essensen i alt vi gjør – at det nasjonale sanitetsarbeidet og det internasjonale solidaritetsarbeidet alltid har vært med oss og til og med fantes før oss.

På landsmøtet ble det vedtatt fire overordnede prioriteringer for den neste fireårsperioden: Norsk Folkehjelp skal vokse og få flere medlemmer.

Vi skal bli mye synligere, lokalt og i offentligheten. Vi skal gjøre det enkelt for alle medlemmene våre. Og sist, men ikke minst skal vårt nasjonale og internasjonale arbeid ses i sammenheng, og vi skal være tydelig på at det er det samme verdigrunnlaget som ligger i bunn for alt vi gjør.

Å knytte vårt nasjonale og internasjonale arbeid tettere sammen vil også gjøre oss til en mer samlet og sterkere organisasjon, og det vil være nødvendig om vi vil vokse og holde på våre medlemmer.

I en tid hvor mange medlemsorganisasjoner opplever nedgang i medlems-tallet har vi satt oss som mål å vokse betydelig. Det er et modig mål, men et mål som er fullt mulig å nå, nettopp fordi vi er den organisasjonen vi er, med de røttene vi har. Solidaritet og trygge lokalsamfunn er riktig medisin for en verden som sliter med helsa.

Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHold

FØLG NORSK FOLKEHJELP

TEMA: Den dramatiske og turbulente mellomkrigstida ga oss organisasjonene Arbeidersaniteten og Spaniahjelpen. Disse organisasjonene ble forløperne til Norsk Folkehjelp som i år feirer 80 år. FOTO: ARBARK

PROFIL:
Per Nergaard

PROFIL

04 Per Nergaard – Mineekspert, bodyguard og fotballpappa

AKTUELT

- 10** Sør-Libanon – bombene i bakgården
- 12** Bilder fra Landsmøtet
- 14** Lite har endret seg i Sør-Afrika
- 16** Flotte dager på Norway Cup
- 18** Instruktører på høyeste nivå
- 20** Lansering av «Rescuebike»

UNGDOM

21 Sommerleirturné

TEMA: NORSK FOLKEHJELPS HISTORIE

- 24** Arbeidersaniteten – Forløperen til Norsk Folkehjelp Sanitet
- 26** Spaniahjelpen 1936–1979
- 32** Fra slit i yrke, til sol og styrke
- 36** Solidaritet fra folk til folk
- 39** Unge stemmer
- 41** Støtteannonser
- 42** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 43** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

FORSIDEBILDE: Etter initiativ fra Karl Evang ble 10 000 kvinner sendt på husmorferie med Norsk Folkehjelp på 50-tallet. Men vel fremme ved feriestedet måtte de slitne husmødrene trene på å vaske gulv og stryke skjorter.

Foto: Arbark

Mineekspert,

bodyguard og fotballpappa

Når noen spør Per Nergaard om hva han gjør i Norsk Folkehjelp, svarer han som sant er at han er assisterende generalsekretær. Men han legger som regel til at han også var leder av mineavdelingen i 20 år.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]
WERNER JUVIK [foto]

For mange er Per Nergaard bedre kjent som Mine-Per, en av dem som var med i Folkehjelpas mineengasjement fra starten. Men helt opplagt var det ikke at det var her han skulle havne.

– Kona og jeg satt på kafé, en dag i nititre, nygifte og ganske blakke, da jeg så i en annonse i Dagbladet at Norsk Folkehjelp søkte etter mineekspert i Malawi. Jeg sa til kona: «Kanskje jeg skulle reise ut en periode? Tjene litt penger og starte livet?» Jeg hadde jo vært ute før, som FN-soldat.

Tre uker etter bryllupsreisa dro Per til Malawi i fire måneder for å drive minebevisstgjøring for flyktninger fra Mosambik. Men stort til startkapital ble det likevel ikke for ekteparet, for unge Nergaard hadde undervurdert hjemlengselen.

– Jeg var veldig forelska, og tjente ikke så mye på den tida. Lønna gikk stort sett med til å ringe hjem til kona. Jeg tror jeg ikke hadde mer penger da jeg reiste hjem enn da jeg dro ut. Og det er faktisk sant!

God og trygg oppvekst i arbeiderklassefamilie i Narvik, hjemmевærende mamma og fem søsken, ski, friluftsliv og jakt, Forsvaret og studier er stikkord for Per Nergaards liv før han havnet i Norsk Folkehjelp.

PER NERGAARD (56)

- Født og oppvokst i Narvik
- Gift med Inger
- To sønner: Thorvald (22) og Peter (18)
- Bor i rekkehus på Hosle i Bærum

Etter oppholdet i Malawi var han på vei tilbake til studiene i litteraturvitenskap på Blindern.

– Jeg hadde planlagt å ta magistergraden og skrive hovedfagsoppgave. Jeg hadde til og med tematikken klar: *Outsidermotivet i litteraturen*.

Men slik gikk det ikke. Året etter fikk han tilbud fra Norsk Folkehjelp om å drive mine awareness i FN-regi for mosambikiske flykt-

ninger i Malawi, Tanzania, Zimbabwe, og Zambia, og etter endt oppdrag ventet en fast jobb i Mineseksjonen på hovedkontoret.

– *Hvorfor har du valgt å bruke yrkeslivet ditt i fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon?*

– Det ville være løgn å si at jeg begynte i fagbevegelsens humanitære organisasjon fordi jeg var sykt opptatt av å redde folk i den tredje verden. Jeg kom fra Forsvaret og hadde ikke noe sterkt forhold til LO og fagorganisering. Motivasjonen var vel heller det jeg opplevde som FN-soldat i Libanon midt på åttitallet. Og så ble det en øyeåpner å komme til Afrika, med flyktningleirene, minesituasjonen, folk med grusomme mineskader. Etter hvert vokste jeg inn i det.

Lenge var det Forsvaret Per så for seg skulle være hans karrierevalg i livet. Men etter Libanon var han litt lei av uniform og ladd gevær, og begynte på sosialøkonomi på Fiskerihøgskolen i Tromsø.

– Jeg innså fort at dette skjønte jeg ikke noe av. Ikke var jeg interessert heller. Så slo det meg: Faen heller, jeg drar til Oslo med en kompiss. Først ble det statsvitenskap på Blin-

VERDENsledende: Per er mest stolt av at arbeidet han ledet utviklet seg fra nesten ingenting til å bli verdensledende på mine-ryddingsfeltet og var med på å få på plass klasevåpen- og minekonvensjonene.

MINE ACTION TEAM

PROFILEN: Per Nergaard

dern, men omsider skjønnte jeg at jeg skulle studere noe jeg hadde lyst til, og at det jeg likte best – som jeg har gjort siden jeg var liten – var å lese bøker. Så endte jeg opp med litteraturvitenskap og idehistorie.

– *Leser du fremdeles?*

– Når du har blitt arbeidsmann og fått unger, er det begrensa hvor mye tid du kan bruke på å lese. Nå går det mest i konsumlesing av krim. Men hver gang jeg sitter i kjelleren og ser på bokhylla mi, tenker jeg, faen, nå må jeg snart begynne med Hamsun igjen.

Med mineryddingen gjorde en ny type ansatte sitt inntog i Norsk Folkehjelp – med militær bakgrunn og en annen kultur enn den som var vanligst i organisasjonen.

– Folk på hovedkontoret var ganske annerledes enn dem vi sendte ut på minerydding. Minefolka var opptatt av uniformering og egne merker på bilene. De var bare en kort svingom innom hovedkontoret før de ble sendt ut til Mosambik, Angola, Irak og Kambojsja. Det var en annen verden.

– *Var den mangfoldige bakgrunnen din en fordel i denne situasjonen?*

– Vi som skulle lede arbeidet kom også fra Forsvaret, men vi skjønnte fort at vi ikke kunne ta med oss forsvarskulturen inn i Norsk Folkehjelp. Minearbeidet var i starten litt nord-sjødykkeraktig – en helt ny virksomhet innenfor den humanitære sektoren. Hvordan skulle vi organisere arbeidet? Hvilke veivalg skulle vi ta? Ingen hadde fasitsvarene.

– Den militære mineryddingen dreide seg mest om å finne og spa opp minene. Det var ingen som brydde seg om i hvilken grad dette hadde en sosioøkonomisk negativ effekt på befolkningen, for å si det litt fint. Med årene kom opplæring av befolkningen og lokale mineryddere, og ikke minst en grundig kartlegging av minefeltene før selve ryddingen starter. Det sparer vi tid og krefter på. Kulturen har også endret seg. Tidligere var det gjerne en offiser som ledet arbeidet. Nå har vi ledere med andre typer erfaringer og kunnskaper.

Like viktig som selve mineryddingen ble etter hvert det politiske påvirkningsarbeidet for å bli kvitt produksjon og bruk av miner og klasevåpen.

– Jeg har i alle år brukt en stor del av arbeidstida til kommunikasjon. Jeg fløy rundt i hele verden på minepolitiske møter og mål-

VENN AV KALIBER: *En av Pers gode venner, Lyn-trener Espen Olafsen, mistet kjæresten og datteren under og resten av vårt liv.», beskriver han hvor mye Pers vennskap betød i tiden etter katastrofen.*

bar stemmen fra en operativ organisasjon inn i de politiske prosessene, fortalte beslutningstakere og politikere hva det innebærer å rydde miner, hvilken effekt disse heslige våpnene har på enkeltpersoner og land i utvikling, og hvor enkle midler som skal til for å fjerne dem. Vi bygde nettverk for å få til

felles mål og metodeutvikling, og drev fram internasjonale standarder.

– *Hva er det viktigste dere har oppnådd?*

– Jeg er mest stolt av at vi ut fra nesten ingenting klarte å utvikle oss til å bli verdensledende på dette området og at vi var med på å få på plass klasevåpen- og minekon-

familiens ferieopphold i Thailand. I boka «Hva skal vi med stjerner nå? En fortelling om kjærlighet, sorg

vensjonene. Og så har vi hatt en base av motiverte folk. Jeg har sett at tøffe militære har kommet rett fra internasjonale operasjoner og har blitt bistandsfolk underveis. De har brukt juleferien på å samle inn utstyr de kunne ta med seg tilbake til landene de jobbet i.

– Hva har gjort sterkest inntrykk på deg i alle disse årene?

– Det er så mange gode og vonde opplevelser. Det vondeste er minefolka vi har mista, de som døde, unge fedre. Jeg har bestemt meg for at jeg skal tenke på dem hver dag.

Etter 20 år som leder for Mineenheten fant Per Nergaard ut at det var på tide å skifte beite. Men særlig langt bort fra hjertesaken beveget han seg ikke.

– Jeg sa til meg sjøl, Per, den indre flammen er ikke lenger så sterk at du bør lede minearbeidet. Noen med større draiv bør ta over. I 2012 ble jeg leder for krisehåndtering og sikkerhet i Folkehjelpa, noe jeg kjente godt til fra min tidligere jobb også.

Evnen til å holde hodet kaldt i kriser og krevende situasjoner kom til god nytte også på det personlige planet under tsunamien i 2004. En av Pers gode venner, Lyn-trener Espen Olafsen, mistet kjæresten og datteren under familiens ferieopphold i Thailand.

– Vi var også invitert med, men for det første hadde vi ikke råd, og vi ville heller ikke reise bort i jula. Flere andre av mine venner befant seg også i frontlinja i Khao Lak. Det var harde dager. På jobben skulle jeg bistå med å omorganisere 800 mineryddere på Sri Lanka til direkte nødhjelpsinnsetts. Og kona mi jobba i Kripos med registrering av savnede.

Den vanligvis ganske snakkesalige Per Nergaard tar en pause og svelger noen ganger.

– Jeg ble med Espen tilbake til Khao Lak, en måneds tid etter bølgen. Han hadde fortsatt to av sine savna. Lenge etterpå, når folk spurte meg om jeg hadde vært i Thailand, svarte jeg: «Bare i Bangkok, på gjennomreise til Laos og Kambodsja.» Så slo det meg, jeg har jo vært i Thailand, i ti dager med Espen og noen kompiser. Jeg hadde på en måte fortrenget hele den turen.

Pers nærmeste venner er fremdeles dem han vokste opp med i Narvik, selv om de ikke treffes så ofte som før. Også på jobben er det viktig å ha gode venner, mener han, men synes også det kan være litt sårt når mange etter hvert forsvinner til nye arbeidsplasser.

– Samtidig er det vel kanskje også et lite savn etter den sydende stemningen vi opplevde særlig på nittitallet og et stykke inn i 2000. Vi bretta opp ermene i vanskelige situasjoner, og det var en større dynamikk mellom enhetene på hovedkontoret. Selv vi minefolk som var litt annerledes enn andre ansatte opplevde å være en del av noe større.

Til tross for sin lange ledererfaring hevder den assisterende generalsekretæren at han aldri har hatt et stort behov for å bli sjef – det har bare blitt sånn. ►

LADY DIANA: Bare uker før prinsessen av Wales omkom i en bilulykke i Paris, traff Per henne da hun besøkte mineprogrammer i Bosnia Herzegovina. Lady Diana var spesielt opptatt av minesaken, en interesse som hennes sønn, prins Harry, har tatt over. Fra venstre: Per Nergaard, Lars Johan Johnsen [daværende landdirektør i Bosnia Herzegovina], Halle Jørn Hanssen, Lady Diana, prinsesse av Wales og den britiske avislegenden, Lord Deeds. Foto: Ivar Christiansen.

– Jeg identifiserer meg mye med minearbeidet fortsatt, men jeg trives også godt i den rollen jeg har nå. Vi har en god generalsekretær, og jeg synes vi er et godt tospann.

Det er en fordel at Norsk Folkehjelp er engasjert i både nasjonalt og internasjonalt arbeid, mener Per Nergaard.

– Våre nasjonale aktiviteter gir en legitimitet i befolkningen, noe som også betyr mye for det internasjonale arbeidet, ikke minst for hvordan donorene ser oss. Vi har bygd ned mange av stengslene mellom de ulike delene av organisasjonen, og selv om vi fortsatt har langt igjen, har vi kommet et hav videre, både kulturelt og praktisk.

– Hva ser du som Norsk Folkehjelps viktigste utfordringer i kommende landsmøteperiode?

– Det er en utfordring at Folkehjelpa har

LAGLEDER: På fritiden har Per bare en hobby, han er lagleder for sønnens Peters fotballag i ØHIL. Utover det er det bare plass til en og annen krimroman og den årlige førjulskonserteren til Penthouse Playboys, der han har hatt rollen som bodyguard i 25 år.

så mange aktivitetsområder. Hvis det skal være økonomisk og kvalitetsmessig mulig for oss å klare det, må vi være veldig gode. Det gjelder alle områdene våre – partnersamarbeidet, mineryddinga, integreringsprogrammene, rollen som politisk aktør, medlemsorganisasjonen, samfunnspolitisk, sanitet og redning. Det er en ganske stor smørbrødsliste som denne organisasjonen skriver på daglig. Det er krevende å være gode på så mange områder, men desto bedre hvis vi lykkes.

– Klimautfordringene ser vi hver eneste dag, og vi må øke kapasiteten vår på skred, søk og redning og bli en enda sterkere del av den lokale beredskapen. Skal vi være god aktør på flyktning og integrering, etter at vi

fikk et skudd for baugen med avviklingen av mottaksdriften, må vi fortsette å utvikle gode arenaer som griper praktisk inn i integrasjons- og flyktningpolitikken i dette landet. Et lite hjerte barn for meg – som fotballpappa – er å utvikle fotballen som integreringsarena.

Fotballinteressen var bare sånn passelig til stede før eldstesønnen Thorvald begynte å spille fotball. Nå er Per lagleder for ØHIL – laget til yngstemann Peter.

– Hva gjør du på fritida utenom å være fotballpappa?

– Ingenting – jeg er bare fotballpappa. Jeg kommer til å få problemer når jeg blir pensjonist, for jeg har ingen hobbyer.

– Men rollen i Jens Pikenes har du beholdt?

– Jeg har vært bodyguard med dress og solbriller i Penthouse Playboys siden starten. Vi blir faktisk 25 år i desember. Jeg har kropp til det, vet du – 105 kg, bare muskler, null fett, sier han med et lett selvironisk smil.

– Jeg ble kjent med Kjetil Rolness på universitetet og ble med i den tullerollen. Bandmedlemmene var kompiser, og nå har vi blitt store alle sammen, så det er bare til jul vi treffes. Det er veldig, veldig artig. Det er også noe annet jeg kan takke kamerat Kjetil for. Han inviterte meg i nittito med på kino med to damer. Den ene kjente jeg fra universitetet; den andre ble kona mi!

«Det som sitter klistra i vårt minne er de som faktisk kom. Det å få Per på døra den nyttårsdagen da det var så ensomt og kaldt og stusselig, og jeg kun hadde ett ønske: 'Jeg trenger et bilde av Elfrid og Frøya. Ikke noe annet.' Og Per dro på bygda og fikk printet ut det vi trengte mest akkurat da.»

Men selv om Per er en frimodig person hadde han en lang og hard diskusjon med seg selv for han satte seg i bilen og kjørte ut for å møte Espen for første gang etter hjemkomsten. «Den dominerende følelsen min var flukt,» sier Per. «Jeg var i sjokk selv, og var så lite klar for å møte den smerten jeg visste jeg måtte stå ansikt til ansikt med ute i rekkehusleiligheten på Kirkerud. Samtidig visste jeg at det ikke var noen alternativer, og at den eneste mulige måten å håndtere dette på var å kaste seg hodestups ut i det og møte Espen og Balder i deres tragedie.»

(...)

I starten hadde Espen kun én bestilling til lederen av bakke-mannskapene han ba Per sørge for at han aldri var helt alene. «Jeg er avhengig av å ha noen rundt meg hele tiden,» sa Espen med stillfaren tyngde. «Huset må ikke få lov til å bli tomt og stille. Per kvitterte umiddelbart med forslag til skiftordning og listeansvarlig.

(...)

I ettertid tenkte jeg – som var presten i dette selskapet – at det forsyne meg er Per som er sjelesorgeren, mens jeg er hans hjelpeprest. Per kom ikke med bibelord, men med dyp sorg i kroppen og bisarr humor i bagasjen. (...) Men på ett tidspunkt må jeg innrømme at jeg ble litt sjokkert over Per. Espen var i ferd med å gli inn i taus tristhet og trakk seg mer og mer tilbake. Jeg var opptatt av at det hadde blitt for mye av det vonde og at sorgen hadde sugd ham tom for krefter. På pastoralt vis var jeg antagelig opptatt av å vise forståelse og medlidenhet. Da var det at Per klaska til så jeg virkelig skvatt i sofakroken: «Kutt ut den jævla selvmedlidenheten, Espen. Jeg har bestemt meg for at når du går inn i taus dvale, smeller jeg til og sier ifra. Blir du borte alarmerer jeg hovedrednings-sentralen og leter etter deg, enten du liker det eller ikke liker det. Forstått?»

(...)

Noe av det viktigste Per stilte opp med var sin bisarre humor. Den tøffe minerydderen fra Narvik, med arbeid i Norsk Folkehjelp, hadde nå som før en unik evne til å muntre opp omgivelsene med sin galgenhumor. En annen nær kompis, Stig fra Tromsø, var der bare, sto som fjell med sin sindighet og klokskap. Det ble derfor naturlig å invitere akkurat disse to med tilbake til Khao Lak, og da Per sto der på stranda uttrykte han seg slik: «Det er først nå, når jeg ser ruinene, dette utbomba landskapet g sårene etter bolgen i palmetoppene at jeg helt ut klarer å begripe hva dere har vært utsatt for.»

UTDRAG FRA BOKA AV ESPEN OLAFSEN OG PER ARNE DAHL:

Hva skal vi med stjerner nå? En fortelling om kjærlighet, sorg og resten av vårt liv.

Å unngå bombene i bak

FLYKTNINGER FRA SYRIA: Saddam Al Mohammad, hans tre koner og tolv barn bor i en forlatt landsby i Libanon. Barna er sju jenter og fem gutter fra fire til nitten år.

Før Norsk Folkehjelps minebevisstgjøringsteam kom på besøk, hadde Saddam og familien hans satt sin lit til at Gud skulle beskytte dem. Landsbyen der de bor er forurenset med ueksploderte bomber.

HALA AMHAZ [tekst]
NORSK FOLKEHJELP, LIBANON [foto]

Under et besøk til den tilsynelatende forlatte landsbyen Em Al Awameed i Sør-Libanon oppdaget Norsk Folkehjelps minebevisstgjøringsteam to barn et stykke unna. Dette fikk

dem til å se nærmere på landsbyen, og der fant de en familie på seksten som bodde i en av de forlatte bygningene som tidligere ble brukt som kirke.

Em Al Awameed ble angrepet av israelske styrker i 2006, og fremdeles ligger det et ukjent antall ueksploderte klasebomber igjen

på bakken. Landsbyen brukes av nomader, som bosetter seg det midlertidig, og som landbruksjord for de nærmeste grunneierne.

Saddam Al Mohammad flyktet fra krigen i Syria for seks år siden sammen med sine tre koner og tolv barn – sju jenter og fem gutter fra fire til nitten år. Familien har ikke tilgang til grunnleggende tilbud som helsevesen, bolig og utdanning. Barna må hjelpe faren med geitene. De arbeider sammen, rett ved siden av eksplosivene.

– Hvis vi ikke jobber, har vi ikke noe å spise, forklarer faren.

SPONTAN OPPLÆRING. I løpet av 20 måne-

gården

TRYGGERE: Med kunnskap om hvordan de skal unngå de farlige eksplosivene er Saddam og familien hans tryggere, når Saddams barn skal slippe geitene ut på beite.

OPPLÆRING I RISIKO: Hele familien samlet seg i en halvsirkel og fulgte med på at Rachana Atmeh fra Norsk Folkehjelp viste dem kopier av ulike eksplosive rester og forklarte dem om risikoen. Hun forklarer dem hvordan de skal oppføre seg dersom de finner mistenkelige gjenstander: «Ikke rør, trekk deg tilbake, si ifra».

der skal Norsk Folkehjelp, i samarbeid med den engelske organisasjonen Mines Advisory Group (MAG), rydde miner og klasebomber

i Sør-Libanon. De skal også bidra til å lære sivilbefolkningen om farene ved eksplosivene, gjennom minebevisstgjøring. Prosjek-

tet er finansiert av Storbritannias avdeling for internasjonal utvikling (DFID).

Da minebevisstgjøringsteamet møtte familien i Em AlAwameed, benyttet de anledningen til å gi dem et spontant bevisstgjøringskurs. De ble møtt med smil og glede fra både barn og voksne

Hele familien samlet seg i en halvsirkel og fulgte med på at Rachana Atmeh fra Norsk Folkehjelp viste dem kopier av ulike eksplosive rester og forklarte dem om risikoen. Midt i opplæringen avbryter ni år gamle Mohammad og forteller at han har plukket opp noe lignende som Rachana viser fram. Faren spør bekymret hvor Mohammad har gjort av dette, og gutten peker på stedet han satte det. Men det er ikke der lenger.

Rachana forklarer dem hvordan de skal oppføre seg dersom de finner mistenkelige gjenstander: «Ikke rør, trekk deg tilbake, si ifra».

HVERT SKRITTER FARLIG. Etter opplæringen går de ut sammen slik at familien kan lære hvor de farlige områdene er.

– La meg vise deg en pose timian vi har plukket fra det stedet du mistenker for å være farlig, sier Saddam. – Dersom noe hadde skjedd da – måtte Gud forby – ville jeg og hele familien vært døde. Takk Gud, for at vi er trygge.

Med kunnskap om hvordan de skal unngå de farlige eksplosivene er Saddam og familien hans tryggere, selv om de fortsatt har tøffe levekår.

I en gyllen solnedgang senere samme dag slipper Saddams barn 150 geiter ut på beite. Selv sitter Saddam med en stor bønne mellom knærne for å filtrere geitemelken konene hans har melket tidligere på dagen.

Hvert skritt er farlig for både familien og geitene, men de har ikke andre alternativer enn å leve med trusselen. Heldigvis er de nå klar over farene og hva de skal gjøre.

– Jeg pleide å være veldig redd. Jeg og familien visste ingenting. Vi pleide å streife rundt og satte vår lit til Gud. Men nå vet vi mer, og vi skal være mye mer forsiktige, konkluderer Saddam.

Norsk Folkehjelps 20. ordinære lands- møte gikk av stabelen i august.

Foto: Therese Nordhus Lien

SAMFUNNSPOLITIKK: Jorge Alex Dahl ble valgt som leder av det nyopprettede Samfunnspolitisk utvalg, som vil være representert i styret og ha samme funksjon som Sentralt sanitetsutvalg, men for lag og medlemmer som engasjerer seg i samfunnspolitiske teamer.

RØRENDE: Rahil Al-Daraji rørte hele salen til tårer med sin hyllest til frivilligheten, solidariteten og samholdet i Norsk Folkehjelp.

UT AV STYRET: Elin Skovly har gjennom mange år gitt alt for Folkehjelpa. I styret, styrets arbeidsutvalg, i region Øst og for lokallaget på Hadeland. Nå trekker hun seg tilbake for å bruke mer tid på familie og barnebarn.

SENTRALSTYRET: Gerd Kristiansen ble enstemmig gjenvalgt som leder av Norsk Folkehjelps sentralstyre, folk som 1. nestleder, Amalie Hilde Tofte, internasjonal rådgiver i Industri Energi og 2. nestleder, Liv Folkehjelp og leder av Kontrollkomiteen. Den kvinnelige topptrioen vil styrke organisasjonen når det nasjonale arbeidet og med en stødig styring av økonomien.

UNDERHOLDNING: Den samfunnsengasjerte musikeren Pål Moddi Knutsen satte tonen på landsmøtet ved å hente fram vakre og hardtslående gjengivelser av Rudolf Nilsens tekster.

Med seg har hun fått mange nye og dyktige Nesse, økonom, tidligere økonomisjef i Norsk gjelder forholdet til fagbevegelsen, det inter-

SANG: Med Ingvild Skogvold på gitar og med Åse Vaksinen Sælensminde som forsanger fikk salen flere anledninger til å synge de gamle gode arbeidssangene.

ENESTÅENDE INNSATS: Avtroppende leder av Sentralt sanitetsutvalg, Live Kummen, presenterer den siste beretningen etter seks år og en innsats som har gitt feltet et betydelig løft.

SANITETSUNGDOM: Berk Bitmez fra Norsk Folkehjelp Oslo var en av flere ungdommer som imponerte salen med modige og utfordrende innlegg.

ENIGHET: Det var fullt hus med 234 delegater i salen og de fleste sakene gikk effektivt gjennom med stor enighet.

GAVE: I anledning Norsk Folkehjelps 80-årsjubileum overrakte LO-leder, Hans-Christian Gabrielsen en gave på 100.000 kroner til Norsk Folkehjelps sanitet og redningsarbeid.

– Lite har endret seg

Bølgen av optimisme som preget Sør-Afrika etter apartheid's fall er erstattet av en ekstremt skjev fordeling av rikdom og makt, med enorm arbeidsløshet og fattigdom i store deler av befolkningen. Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon TCOE støtter grasrotbevegelser på landsbygda i kampen for større lokal innflytelse.

SISSEL FANTOFT [tekst og foto]

25 år etter at ANC overtok regjeringsmakten i Sør-Afrika er landet inne i en dyp krise, med skakkjørt økonomi og utbredt korrupsjon. Ifølge Verdensbanken er Sør-Afrika blant de landene i verden som har størst gap mellom fattig og rik.

– Sør-Afrika er preget av nedgangstider, fattigdom og en stat som på mange måter er dysfunksjonell. Store deler av industrien har forsvunnet, slik at mineralene blir hentet ut fra gruvene og ført ut av landet, forteller Mercia Andrews, leder av TCOE.

Arbeidsløsheten i Sør-Afrika var i andre kvartal 2019 på 29 prosent.

– I distriktene er det mange steder mer enn 40 prosent som står uten jobb og har gjort det lenge. Arbeidsløsheten er strukturell, og fører til fattigdom, håpløshet, bruk av rusmidler og vold, sier Andrews.

Kapital- og råvareflukten bidrar til å øke ulikhetene i befolkningen.

– Makt og rikdom er konsentrert i hendene på en liten, herskende klasse, og mange av deres virksomheter har fått en legitimitet de ikke hadde under apartheid. Fire-fem sørafrikanske supermarkedkjeder har ekspandert

NORSK FOLKEHJELPS PARTNER: TCOE snakker ikke på vegne av noen, men jobber med å skape bevissthet og hjelpe til med å bygge solide organisasjoner som taler med sin egen stemme. Lederen for TCOE, Mercia Andrews, besøkte Norge i forbindelse med Norsk Folkehjelps landsmøte.

over store deler av Afrika, og Standard Bank og Vodacom er overalt. Deres kapital har vokst på bekostning av økonomisk vekst i landet, sier Andrews.

MAT TIL EGET BORD. TCOE ble grunnlagt av Steve Biko i 1983, og jobbet opprinnelig mest med utdannings spørsmål.

– Under apartheid måtte svarte barn betale for skolegang og bøker, derfor jobbet TCOE med å lære folk å lese og skrive, i tillegg til å øke bevisstheten rundt det å kjempe mot urettferdigheten i samfunnet. Siden apartheid's fall har vi fokusert mer på landrettigheter, fordi vi mener at utdanning er regjeringens ansvar, forteller Andrews.

Da Nelson Mandela og ANC overtok regjeringsmakten i Sør-Afrika etter overgangen fra apartheid til demokrati i 1994, ble den såkalte Sunset clause signert – en avtale om at spørsmålet om redistribusjon av land fra de hvite farmerne ikke skulle diskuteres før etter ti år.

– Fremdeles er det hvite landeiere som besitter jorda i distriktene, mens de svarte er fattige skogsarbeidere, fiskere og rettighetsløse arbeidere på farmer som driver kommersielt jordbruk. Om vinteren sulter arbeiderne fordi all jorda blir brukt til å dyrke frukt og vindruer. Frukten og vinen blir deretter eksportert ut av landet. Siden de fattige ikke eier noe jord selv kan de heller ikke dyrke sitt eget forråd av mat, sier hun.

TCOE har i samarbeid med University of Western Cape gjennomført en stor undersøkelse blant 1500 arbeidere på en rekke farmer.

– Vi spurte dem hvor mye jord de ønsket seg og hva de ville bruke den til, og svarene var fascinerende: De fleste ønsket ikke mer enn 3-5 hektar for å kunne være selvberget med mat, sier Andrews.

RESSURSFORBANNELSE. TCOEs grunnfilosofi er å bidra til at grasrotbevegelser i distriktene får større innflytelse, slik at de selv kan kjempe for egne rettigheter.

– Vi snakker ikke på vegne av noen, men jobber med å skape bevissthet og hjelpe til med å bygge solide organisasjoner som taler med sin egen stemme. Det er dette arbeidet Norsk Folkehjelp støtter oss i, sier Andrews.

En av organisasjonene TCOE samarbeider med er Rural Women's Assembly, som nå er aktiv i hele det sørlige Afrika.

– Det er en imponerende bevegelse som mobiliserer tusenvis av kvinner i distriktene. De kjemper for retten til land, til å dyrke sin egen mat og mot patriarkatet. Selv om likestilling er grunnlovsfestet i Sør-Afrika, er det fremdeles slik at det er høvdingen som bestemmer i mange lokalsamfunn. Vi har blant annet introdusert feministiske ideer til organisasjonen, forteller hun.

Mercia Andrews maler et dystert bilde av dagens Sør-Afrika, og er heller ingen optimist når det gjelder utviklingen på kort sikt.

– Hva har vi igjen å bygge en nasjon på? Det sørlige Afrika er blant verdens fattigste områder, og samtidig et av de rikeste på mineraler. Det er en ressursforbannelse, og i realiteten er det lite som har endret seg etter at vi fikk demokrati i Sør-Afrika. Inntil regjeringen begynner å innføre tøfere økonomiske tiltak tror jeg ikke på noen bedring for folk flest, sier hun.

SOSIAL OPPLØSNING. I tillegg til den økonomiske krisen står også Sør-Afrika ovenfor en økologisk krise som følge av klimaendringene.

– Syklonen i Mosambik hvor tusener mistet livet er bare ett eksempel på katastrofene som har rammet det sørlige Afrika nylig. Tørke, vannmangel og kollaps i strømforsyningen er andre utfordringer som preger området, forteller Andrews.

Helgen før hun reiste til Norge ble det registrert 37 drap bare i hennes hjemby Cape Town.

– Vi er vitne til et samfunn i sosial oppløsning, og kan ikke annet enn å fortsette å kjempe for en bedre framtid. TCOE vil fortsette å sette viktige saker på dagsordenen, kjempe for at de fattige i distriktene får tilgang på egen jord, retten til å danne fagforeninger og for kvinners rettigheter. Gjennom å støtte lokale organisasjoner kan vi bidra til å bygge sterke, uavhengige bevegelser som kan fremme sine egne interesser og krav, sier hun.

FAKTA TCOE

- Trust for Community Outreach and Education ble grunnlagt av Steve Biko i 1983.
- Jobber i dag med å bygge uavhengige bevegelser blant fattige i distriktene gjennom blant annet å:
 - Støtte lokale organisasjoner i kampen for landrettigheter.
 - Støtte kvinneorganisasjoner for å styrke kvinners rettigheter i patriarkalske samfunn.
 - Støtte små produsentkoooperativer i kampen mot kommersielle landbruksmodeller.

Chan Myat Thu [33] er programleder ved Norsk Folkehjelps kontor i Yangon i Myanmar. Hun var nylig i Norge blant annet for å delta på landsmøtet. Foto: Therese Nordhus Lien

Et relevant og inspirerende landsmøte

INGER SANDBERG [tekst]

– Dette er mitt første besøk i Norge, og jeg kjente lite til arbeidet som gjøres av lokalagene rundt i landet deres. Det var utrolig inspirerende og spennende for meg å få være med på landsmøtet! Ikke minst ga det meg en langt bredere forståelse av Norsk Folkehjelp nettopp som medlemsorganisasjon. Det var lærerikt å se på kloss hold hvordan det interne demokratiet fungerer hos dere, også diskusjonen om hvordan dere skal være organisert.

– Jeg ble veldig imponert over det vanskelige arbeidet i regi av søk- og redningsgruppene Norsk Folkehjelp Sanitet. I min del av verden har vi store utfordringer med flyktninger, både de internfordrevne og flyktninger over landegrensene. Derfor var det lærerikt å høre om hvordan dere tidligere drev flyktningmottak i 30 år, og hvordan mange lokallag fortsatt jobber for å integrere flyktninger best mulig lokalt i norske kommuner. Jeg gleder meg til å dele med kollegene mine i Yangon hva jeg opplevde på landsmøtet og i dagene etterpå i Oslo.

For Chan var det også spennende å høre talene til landsmøtet fra utenriksminister Ine Marie Eriksen Søreide og sikkerhetsminister Ingvil Smines Tybring-Gjedde. – Jeg ble virkelig imponert over spørsmålene de to statsrådene fikk fra delegatene, og særlig fra de aller yngste! For å kunne gå på talerstolen og snakke til en politiker, må jo en ungdom være full av både organisasjonserfaring og selvtillit, sier Chan entusiastisk.

Flotte dager på Norwa

FAST PARTNER: Norsk Folkehjelp har hatt ansvaret for førstehjelpsberedskapen på Norway Cup i hele turneringens historie, 47 år.

– Stemningen var veldig god og alle strakk seg virkelig langt for å ivareta en god beredskap under Norway Cup-uka, forteller Siw Lilly Osmundsen som ledet førstehjelpsberedskapen på verdens største fotballturnering for barn.

TORUNN AASLUND [tekst]
IDA KROKSÆTER [Foto]

Norsk Folkehjelps lokallag fra Oslo og rundt om i landet stilte med 115 frivillige mann- skaper som behandlet og registrerte totalt

1411 skader i løpet av de åtte dagene.

Dagen med flest skader var mandag 29. juli med 305 skader, så det ga mange mulig- heter til å få erfaring med idrettsskader for mannskapene.

– Vi behandler absolutt flest muskel-/

skjelettskader, men nesten hvert år har vi alvorligere skader og yter livreddende før- stehjelp, sier Osmundsen.

GODT SAMARBEID MED AMK, AMBULANSE- TJENESTEN OG LEGENE. I år hadde Norsk Folkehjelp også legetjenesten sammen med seg på feltsykehuset.

– Dette ga oss bedre muligheter for å få raske tilbakemeldinger på våre vurderinger og at vi kan ha lavere terskel for å be legen om å se på en skade vi er usikre på, forklarer Osmundsen.

Ambulansetjenesten var også på hyppige

y Cup!

HEIER PÅ PALESTINAS JENTER: Etter omvisningen fikk Gerd Kristiansen, Siw Lilly Osmundsen og Henriette Killi Westhrin tid til å heie på et palestinsk jentelag som spilt på turneringen.

FRIVILLIGE: Generalsekretær Henriette Westhrin og styreleder Gerd Kristiansen snakker med frivillige førstehjelpsmannskaper.

besøk på Ekeberg skole, der feltsykehuset ligger. De har alltid ekstra ressurser i nærområdet under turneringen og kom for å gjøre seg kjent med oppsettet på årets cup. – De setter stor pris på vår tjeneste og gir oss gode tilbakemeldinger på at vi formidler kart og informasjon som de sender ut til alle sine enheter.

STAND. I år hadde Norsk Folkehjelp en stor stand på Ekerbergsletta der publikum fikk informasjon om livreddende førstehjelp og de kunne prøve å lete etter landminer.

– Standen var godt besøkt og det var deilig å se at Norsk Folkehjelp ble vist fram på

et arrangement vi har så sterk tilknytning til.

De frivillige mannskapene fikk også besøk av styreleder Gerd Kristiansen og generalsekretær Henriette Westhrin i cupuka. De fikk se både organiseringen av cupen og Norsk Folkehjelps tjeneste.

– Og jammen fikk de med seg en fotballkamp også, hvor de heiet på et palestinsk jentelag, smiler Osmundsen.

Vi hadde ambassadører på besøk og presidenten i fotballforbundet, kommunens beredskapsetat og mange viktige gjester fikk informasjon om arbeidet vårt og omvisning på Feltsykehuset.

– STORKOSTE MEG. – Selv koste jeg meg

veldig gjennom uka, forteller Osmundsen. – Det skjer alltid noe utfordrende som man må finne løsning på og få prøvd seg litt. Samtidig har vi jo bare ett fokus gjennom alle dagene og havner skikkelig i «Folkehjelps-bobla» – og da koser vi oss veldig med alle de herlige menneskene. Og så blir vi stelt pent med av sponsorer og velferden, det er også veldig viktig for trivselen.

– Tilslutt vil jeg rette en hjertelig takk til alle som bidro, avslutter Osmundsen.

Instruktører på høyeste nivå

32 erfarne medlemmer i Norsk Folkehjelp Sanitet bruker en intensiv juni-uke på å utdanne seg til kursinstruktører for ulike fagområder. – Dette er selve topputdannelsen innenfor frivillig redningsinnsats i Norge, sier kurskoordinator Jonas Vikran Hagen.

SISSEL FANTOFT [tekst]
ELLEN JOHANNE JARLI [foto]

Kursdeltakerne ankom Politi- og Høgskolens utdanningssenter utenfor Kongsvinger lørdag 22. juni. I løpet av den neste uka ventet 80 timer med kurs før det hele ble avsluttet med en stor felles øvelse og deretter fest på lørdagen.

– Her utdannes instruktører i førstehjelp og søk- og redning, og operative ledere. Deltakerne blir vurdert underveis, får en evaluering halvveis og beskjed om de har bestått eller ikke når kurset er fullført, sier Hagen.

De som består blir kvalifiserte instruktører som kan holde kurs innenfor sine fagområder, både internt og eksternt.

I tillegg til de 32 deltakerne var en stab på 18 på plass for å sørge for god gjennomføring av kursene.

DRUKNING: En av øvelsene på kurset for operative ledere er en dramatisk drukningsulykke ved et vann dypt inne i skogen.

– Flere har tatt ferie fra jobben for å kunne bruke ei uke her. Disse kursene henger høyt, og det er mange engasjerte og erfarne medlemmer som deltar, sier Hagen.

STERKE BÅND. Kurset for instruktører i førstehjelp har 18 deltakere.

– De som består kan holde 30-timers grunnkurset i førstehjelp. I tillegg til at de trener på å undervise får de også faglig fordypning, slik at de får nødvendig påfyll for å heve kvaliteten på undervisningen, sier kursleder Live Kummen..

– Deltakerne knytter sterke bånd mens de er her. Mange er eneste instruktør i sitt lokalmiljø, og da er det fint å ha andre de kan få tips og råd fra, sier Kummen.

En av kursdagene er deltakerne delt mellom Norsk grunnkurs for deg som har omsorg for barn, og DHLR: hjerte- og lungeredning med bruk av hjertestarter.

EGNE ERFARINGER. Kursene i førstehjelp for dem som har omsorg for barn er populære blant annet for ansatte i barnehager og foreldre. Medisinstudent Robin Skjellum [20] har tatt plass foran tavla i kurslokalet, mens de øvrige deltakerne agerer ansatte i Terti-ten barnehage.

– Nå skal vi snakke om hva vi gjør hvis et barn har satt fast et fremmedlegeme i halsen. Er det noen som har opplevd det selv eller med barn de har ansvar for? spør han, og flere hender spretter i været.

Robin forteller også om en egen opplevelse

FRA SEATTLE: Amerikanske Erik Swanson [t.v.] har reist. Han er til daglig frivillig i King County Explorer Search &

da han som barn satte fast noe godteri i halsen.

– Det er den eneste gangen jeg har sett faren min utføre førstehjelp. Jeg fikk noen skikkelige dunk i ryggen slik at sukkertøyet kom flygende ut, forteller han.

LIV OG DØD. På kurset for instruktører i DHLR er æresmedlem i Norsk Folkehjelp, Aage W. Karlsen, kursleder.

– Jeg tok grunnkurset i førstehjelp i Norsk Folkehjelp i 1968, og var ansatt her i 11 år. Siden har jeg jobbet i 32 år som undervisningssjef i Norsk Luftambulans, og nå er jeg pensjonist og holder kurs på frilansbasis. Det finnes anslagsvis 50 000 hjertestartere i Norge av mange ulike typer og modeller. Det kreves minimal opplæring for å bruke dem – det som er helt avgjørende er å kunne grunnleggende hjerte-lungeredning, det kan være forskjellen på liv og død, sier han.

HEVER KOMPETANSEN. Kurset for instruktører i søk og redning har sju deltakere, med Roger Bjerknes fra Norsk Folkehjelp Sande som kursleder.

Erlend Bech Steffensen [38] fra Norsk Folkehjelp Meløy er en av kursdeltakerne.

helt fra Seattle for å delta på kurset for operative ledere. Rescue.

SEA KING: Besøk av et Sea King redningshelikopter er et spennende innslag på instruktørkurset.

FØRSTEHJELP PÅ BARN: Medisinstudent Robert Skjellum [t.h.] instruerer sine meddeltakere på instruktørkurset i førstehjelp hvordan de skal håndtere spedbarn som har satt fremmedlegemer i halsen.

Laget hans har relativt få aksjoner i løpet av et år, derfor er det desto viktigere at medlemmene holder seg oppdatert gjennom øvelser og trening.

– Vi er et nytt lokallag som startet for omtrent ett år siden. Vi er 13 aktive medlem-

mer og 34 totalt, inkludert støttemedlemmer. Å ha instruktører lokalt er viktig for å holde et høyt nivå, sier han.

I løpet av kursuka har Erlend blitt tryggere i instruktørrollen.

– Jeg har lært masse – ikke minst gjennom

å se på de andre deltakerne. Å bruke litt humor i undervisningen fungerer for eksempel veldig bra for å holde på oppmerksomheten. Vi prøver å rekruttere flere medlemmer til laget vårt, og da er det flott at jeg nå kan undervise dem i grunnkurs søk og redning selv, sier han.

STRESSHÅNDTERING. Kurset for operative ledere har denne dagen en øvelse ved Bogersjøen langt inne i skogen. Der har en båt med ukjent antall passasjerer veltet på vannet.

Erik Swanson fra King County Explorer Search & Rescue i Seattle i USA er i ilden som operativ leder – på prikkfritt norsk! Han har mor fra Sauda, og studerte norsk ved universitetet i staten Washington. For tre år siden ble han kjent med representanter fra Norsk Folkehjelp på en konferanse på Island, og siden har de holdt kontakten.

Kursleder Peter Harholt fra Norsk Folkehjelp Nesset er imponert over hvordan Erik klarer seg i rollen.

– Han er jo roen selv. Det viktigste for en operativ leder er å kunne takle stress, for det vil det alltid være i en redningsaksjon. Vi ser hvordan de greier seg den første timen, og så strammer vi grepet og pøser på med momenter helt til de når yttergrensa. Evalueringen etterpå handler om hva de gjorde når de kjente at det ble for mye – tenkte de for eksempel på å delegere oppgaver til andre, sier han.

INTERNASJONAL FAMILIE. Erik Swanson er godt fornøyd med uka på Kongsvinger.

– Jeg har vært med i King County Explorer Search & Rescue i ni år, også som operativ leder. Det er veldig interessant å se hvordan Norsk Folkehjelp jobber – vi har mange fellestrekk. Det er også en fordel at vi driver søk og redning i lignende terreng og vær. Jeg har lært mye her som jeg tar med meg tilbake, og håper at jeg også kan tilføre noe til Norsk Folkehjelp, sier han.

Hastighet er blant det Erik kommer til å fokusere mer på når han kommer hjem.

– Norsk Folkehjelp er veldig god til å bruke tiden effektivt, slik at søket kommer raskt i gang. Det er inspirerende og motiverende å være her – det betyr mye å føle at vi er en del av en internasjonal familie av frivillige redningsmannskaper, sier han.

RESCUEBIKE: En vanlig fat-bike sykkel med kraftig batteridrift som gir den en rekkevidde på over 60 km på en lading. Fullt utstyrt med nødvendig førstehjelpsutstyr, hjertestarter, radioterminal og nettbrett.

Norsk Folkehjelp Asker og Bærum lanserer **redningssykkel**

Norsk Folkehjelp Asker og Bærum lanserte i sommer «Rescuebike», en kostnadseffektiv og miljøvennlige sykkel som redningstjenesten kan bruke for å nå fram til pasienter det er vanskelig å nå fram til med bil.

TORUNN AASLUND [tekst]

NORSK FOLKEHJELP ASKER OG BÆRUM [foto]

Sanitetstjenester ved større arrangementer krever tilstrekkelig mannskap og utstyr for å kunne yte en tilfredsstillende service dersom noe skulle hende.

Ved store menneskemengder, idrettsarrangement i skog og mark og lignende er det vanskelig eller umulig å ta seg frem med bil og fram til nå har lokallaget benyttet ATV for dette formålet.

En sykkel vil kunne erstatte opp mot 80 prosent av oppgavene en ATV gjør i dag, ifølge økonomileder i Norsk Folkehjelp, Erik Engh. I tillegg er den meget kostnadseffektiv, både i innkjøp og fordi man ikke trenger sertifikat for å bruke den – og den er selvfølgelig miljøvennlig.

Løsningen består av en standard fat-bike sykkel med kraftig batteridrift som gir sykkelen en rekkevidde på 60+ km på en lading. I tillegg er den utformet for å kunne ta med seg førstehjelpsutstyr, hjertestarter, radio-

terminal, nettbrett dersom nødvendig og annet kritisk utstyr. Det er også uttak for lading av mobilt utstyr.

Sykkelen kan benyttes av alle som kan benytte en elsykkel. Dette betyr at alle våre mannskaper kan rykke ut til de mest uveisomme plasser på kort varsel dersom dette er nødvendig og vi kan patruljere over store avstander uten å være til hinder for øvrig ferdsel.

Sommerturne med Solidaritetsungdom

Hvert år drar representanter fra Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom på en sommerturne for å besøke ungdomsorganisasjoner og venner i fagbevegelsen.

JONAS MJØLNES VOLDEN [tekst]

Dette er en fast aktivitet for å både styrke samarbeidet med fag- og arbeiderbevegelsen, samtidig som vi ser en egen gevinst i form av verving, mobilerings og videre arbeid med tverrpolitiske prosjekter.

Årets sommerturne startet på sommerfestivalen til Fagforbundet Ung med 1. nestleder Ammal Haj og styremedlem Rahil Al-Daraji som innledet om inkludering og mangfold sammen med tidligere generalsekretær Finn Erik Thoresen. Her fikk vi gode tilbakemeldinger fra både arrangører og deltakere, og vi holdt standen åpen resten av festivalen for egen promotering og verving.

Tidlig i juli hadde vi stand på sommerleirene til RU og SU. På disse to sommerleirene holdt vår leder Thea Tveter Lysvik en hilsningstale for alle deltakerne. Vi deltok også med stand på hele sommerfestivalen til AUF, her holdt vår 1. nestleder Ammal Haj hilsningstale i bakken foran 1000 AUF-ere. Beatrice Fihn fra ICAN var også innom standen etter hun var i debatt med Anniken Huitfeldt.

Solidaritetsungdom er veldig fornøyd med årets sommerturne, og vi fikk rundt 60 nye medlemmer fra hele Norge.

JONAS: 1. nestleder Ammal A. Haj benytter besøket på AUF sin sommerfestival til å fortelle partileder Jonas Gahr Støre om politikken til Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom.

NYE MEDLEMMER: Under årets sommerturne fikk vi over 60 nye medlemmer. Ammal A. Haj forteller Signe i Rød Ungdom om viktigheten av å jobbe aktivt mot rasisme på alle arenaer.

STAND: Ved hjelp av en enkel roll-up, quiz og konkurranser gjennomførte vi fire gode besøk på årets sommerturne.

Fra Lægeråd for idrettsmenn til **Norsk Folkehjelps Sanitet**

Det første legekantoret innenfor Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) kom i gang i 1929 etter at Oslo Arbeideridrettskrets bevilget 1200 kroner til formålet.

TERJE SKAVDAL [tekst]

I 1931 skriver Carl Viggo Lande, som sammen med Karl Evang var de to første legene som bemannet kantoret i klubbhuset på Dæhlenenga idrettsplass i Oslo følgende: «Helsen er ikke et rent personlig anliggende for den enkelte, slik det som regel oppfattes. Det vi kaller personlig hygiene er ikke bare avhengig av vår egen gode vilje, selv gjennomførelsen av de enkleste hygieniske bud beror på forhold vi ikke selv er herre over. Personlig hygiene i en solrik leilighet med bad, og i en overbefolket ettværelsesleilighet hvor man er 8-10 stykker om vaskevannsfatet, er to forskjellige ting.»

AIF sto sentralt i organisasjonsbyggingen i arbeiderbevegelsen. Mottoet var Frihet – sunnhet – kultur. AIF ble stiftet på en landskonferanse 9. juni 1924, med Arbeidernes Idrettsopposisjon som innbyder. I årene fram til 1929 var det tautrekking mellom representanter fra Arbeiderpartiet og Kommunistene om hvem som skulle sitte ved roret, men etter hvert fikk Arbeiderpartiets sympatisører flertall og kontrollen over AIF. Det ble også opprettet et kommunistisk idrettsforbund, men dette fikk mindre oppslutning og gikk inn i AIF i 1936.

BEHANDLING AV BLOMKÅLØRE. AIFs legekantorer ble en viktig pådriver på en rekke områder. På kantoret i Oslo ble det i perioden

1929–1939 foretatt 20 452 legeundersøkelser, og materialet som ble innsamlet om idrettsfolks helse ble benyttet i å belyse en rekke samfunnsmessige problemstillinger. Dr. Arne Brusgaard arbeidet blant annet med tuberkulinundersøkelser; det ble foretatt en omfattende testing av brytere, og legekantoret tok initiativ til kontroll av bokserere etter de hadde vært utsatt for en knockout. Dette førte til karantenebestemmelsen innenfor boksersporten, først praktisert i AIF, siden er det blitt internasjonalt anerkjent

Ideen om en egen arbeidersanitet kom til etter at AIFs medlemmer hadde deltatt på stevner i Tyskland, Østerrike og Sveits hvor arbeidsidrettsforbundene hadde organisert egne arbeidersamarittgrupper som blant annet ble lært opp i førstehjelp og hygiene. Lærer Olaf Thoresen, en ildsjel i AIF-laget Sleipner på Kampen, satte i 1932 i gang med undervisning i anatomi og helseøkt i lagets lokaler. Undervisningen var nok noe forskjellig fra den Norsk Folkehjelp Sanitet driver i dag, blant annet har nok behandling av

«blomkåløre» gått ut av førstehjelpsmannalen, på lik linje med kurering av hikke og bruk av luktesalt. Thorsen skjønte heldigvis sin begrensing, og det ble etablert kontakt med frivillige leger som var villig til å bistå. En av de første var Arne Halvorsen, som senere ble spesialist i øyesykdommer. Han benyttet sitt forværelse som undervisningslokale, og pasientene ble på frivillig basis benyttet for å illustrere i undervisningen.

TRAKK 7000 TENNER. Det mangelfulle helsetilstandet rammet arbeidsidrettsfolk hardt, og ikke minst var tannverk en omfattende plage. I fattigloven het det «å få trukket en tann kan være ønskelig, men ikke nødvendig. Den kan verke ut av seg selv». Arbeidersamaritterne ble derfor også involvert i tannhel-searbeid, det vil si uttrekking av betente tenner. Tannlege Martin Solheim trakk i en treårsperiode fra 1933 gratis ut 7000 tenner hos arbeidsløse på kontoret for sosial hygiene i Grunerløkka Folkets Hus. Han ble assistert av frivillige arbeidersamaritter.

I 1934 søkte Oslo Arbeidersanitet om opptak i AIF som eget lag. Rolf Hofmo, som senere kom til å spille en stor rolle i både Norsk Folkehjelp og som leder av Statens Ungdoms- og Idrettskontor, så med en gang muligheten til å skape en egen arbeidernes helseorganisasjon. Det ble opprettet en tre-mannskomite for å utrede dette videre, med Rolf Hofmo som leder, dr. Arne Brusgaard fra

AIFs legekantor (han ble senere leder for Statens Attføringsinstitutt) og O.J. Fossen fra Oslo Arbeidersanitet. Det ble fort enighet om at Arbeidersaniteten skulle være en underavdeling av AIFs legekantor tilsluttet det enkelte AIF-laget, og at medlemmene skulle autoriseres som førstehjelpere for tjeneste ved legekantorene og ved idrettsstevner. Men Hofmo så ut over dette; han ønsket å organisere Arbeidersaniteten over hele landet og mobilisere den i kampen mot arbeidsulykker og helseskader i arbeidslivet.

FØRSTEHJELP OG YRKESHYGIENE. Arbeidersaniteten i Oslo var raskt i gang med flere ulike aktiviteter. Allerede i 1935 åpnet de en førstehjelpsstasjon på Langåra i Oslofjorden. Stedet var svært populært som teltplass i sommerferiene for arbeidere. De var også aktive vinterstid med blant annet en egen trekkhundgruppe i Oslomarka.

Det første kurset i førstehjelp og yrkes-hygiene ble utviklet i løpet av 1936, og da det ble annonsert i september 1937 meldte det seg straks 500 deltakere. I Oslo stilte 10 leger og 17 medisinske studenter opp som frivillige kursledere. Under parolen «Hver arbeidsplass sin egen Arbeidersanitet» ble alle AIF-lag anmodet om å danne egne sanitetsgrupper. Innen tre måneder var det arrangert kurs på

23 steder med 2693 deltakere. 55 leger og legestudenter og 5 sykepleiere hadde deltatt som forelesere.

På LO-kongressen i 1938 ble det stadfestet at AIF og LO i felleskap skulle organisere Arbeidersaniteten, og fagforeningene ble oppfordret til å medvirke til at det ble gjennomført førstehjelpskurs der hvor det fantes fagforeninger.

I 1938 ble Arbeidersaniteten sammen med Røde Kors bedt av justisminister Trygve Lie om å bidra til dannelsen av et sivilt luftvern. I utgangspunktet skulle begge organisasjoner skolere 356 kvinner og 1530 menn hver. I løpet av høsten klarte Arbeidersaniteten å få i gang kurs på 63 steder med 4966 deltakere, og i løpet av 1939 ble det holdt 139 kurs med 13 890 deltakere. 214 leger og 92 sykepleiere hadde forelest gratis.

INN I NORSK FOLKEHJELP. Et vendepunkt for Arbeidersaniteten ble sammenslåingen av AIF og Landsforbundet for norsk idrett i 1940. AIF hadde på det tidspunktet 100 000 medlemmer, mens Landsforbundet hadde 200 000. Selv om Arbeidersaniteten var en integrert del av AIF ble det ikke sett på som naturlig å trekke den med seg inn det nystiftede Norges Idrettsforbund. Med støtte fra LO og blant andre helsedirektør Karl Evang ble det tatt initiativ til at Arbeidersaniteten skulle flyttes og inngå i Norsk Folkehjelp som Norsk Folkehjelps Sanitet. Tanken om en folkehjelpsorganisasjon var inspirert av den brede støtten arbeiderbevegelsen i Norge ga til den republikanske siden under den spanske borgerkrigen og til Finlandshjelpen som kom i gang etter Sovjets angrep på Finland i 1939. Arbeiderbevegelsen i Norge hadde en sentral rolle i dette arbeidet.

Det var LOs representantskap som vedtok å opprette Norsk Folkehjelp, og stiftelsesmøtet var planlagt i februar 1940. På grunn av det omfattende hjelpearbeidet i Finland ble møtet framskyndet til desember 1939 og Arbeidersaniteten ble en sentral del av den nye organisasjonen.

Bildene som vi har brukt i denne saken ligger umerket i vårt arkiv, så vi vet dessverre ikke hva, hvor eller hvem motivene viser. Dersom noen av Appells lesere vet mer om motivene vil vi gjerne høre fra dere.

«Alltid, alltid huske... aldri, aldri glemme»

Spaniahjelpen 1936–1979

Norsk Folkehjelp har drevet internasjonalt hjelpearbeid gjennom 80 år. Det hele startet på 1930-tallet, da spanske familier ble drevet på flukt fra Francos bomber.

MAGNUS HELGERUD – idéhistoriker og forfatter [tekst]

En fredelig ettermiddag i Madrid. Klokken er halv fem. [...] Under trærne leker barna. Noen småpiker hopper paradisk. Guttene kaster på stikka eller leker sisten. Ei lita tulle haler en kurv med to dukker oppi efter seg i en snor. [...] Plutselig hviner det i luften. Et voldsomt smell, et redselens hyl fra mange struper. En støvsky fyller den smale gaten. Den siger langsomt bort mens nye smell og nye skrik høres andre steder i byen. Fra det blå ingenting faller det bomber ned over Madrid!

Torsdag 5. november 1936 skildret Arbeiderbladets korrespondent i Spania, Gerda Grepp, denne scenen for norske lesere. De nasjonalkonservative opprørsstyrkene, med blant andre general Francisco Franco i spissen, hadde gått til krig mot den folkevalgte sosialistregjeringen. Gjennom banebrytende krigsreportasjer fikk nordmenn servert grusomme beskrivelser til morgenkaffen. Menn mistet sine koner, barn mistet sine foreldre, hjem ble lagt i grus. Noen få dager etter at Grepps beretning fra bombardementet i Madrid stod på trykk, ble Norsk Folkehjelps forløper stiftet.

KRAFTSENTRUM: Nini Haslund Gleditsch med ektemannen Kristian Gleditsch var helt sentrale for det norske hjelpearbeidet i Spania.

SYKEHUSET I ALCOY. Den norske hjelpekomite for Spania så dagens lys den 10. november. På folkemunne ble hjelpeorganisasjonen raskt kjent som Spaniahjelpen, og den tok på seg oppgaven med å samle inn penger til humanitært arbeid. Midlene som kom inn ble etter hvert brukt til å sende mat og andre livsviktige artikler til Spania, og til å opprette barnehjem for foreldreløse barn. Men noe av det første Spaniahjelpen gjorde var å bygge opp og bemanne et sykehus for sårede.

På senvinteren 1937 reiste leger og sykepleiere fra Norge og Sverige ned til fjellbyen Alcoy som ligger mellom Valencia og Alicante. De kom etter sigende ned til «et hus fullt av møkk og skitt». Det var hverken vann, elektrisitet eller lys der. Skandinavene arbeidet

dag og natt, og i slutten av april ble sykehuset offisielt innviet. Kort tid etter kom de første sårede: Et tyvetalls skadde soldater fra fronten ved Toledo.

En av dem som jobbet i Alcoy var Nini Haslund Gleditsch. Hennes bror Fredrik var formann i Spaniahjelpen, og mannen Kristian jobbet også aktivt for saken der nede. De tre har blitt omtalt som «et kraftsentrum i solidaritetsarbeidet for Spania». Nini fungerte som sekretær ved det norsk/svenske sykehuset. Hun ordnet med alt fra matleveranser og syketransport til å samle inn bøker til et bibliotek ved sykehuset, slik at soldatene kunne fortsette sin skolegang. Nini skrev følgende om de første sårede hun så ankomme sykehuset:

Oversøster
Martha Nygaard.

Sykehuset i Alcoy 1937.

En guttunge på 17-18 år har et skuddsår i kinnet, han kan ikke se, synsnerven er brutt. En 16-åring bæres inn, det finnes ikke kjøtt på beinet hans. De ville amputere ved frontlinjen, men gutten hadde blånektet. Våre leger mener det er en svak mulighet for å redde beinet.

Et par uker etter at El Hospital Sueco-Noruego åpnet dørene, kunne en samlet arbeiderpresse her hjemme videreformidle at «200 sårede nå pleies ved Spania-sykehuset». [Arbeiderbladet 22. mai 1937] Etter noen måneder hadde de behandlet over ett tusen sårede. Av disse hadde kun fire omkommet, og 16-åringen som hadde kommet inn uten kjøtt på beinet, gikk på sine to ben.

På det meste var det over 30 skandinaver i sving ved sykehuset. Gunnar Johnsen hadde fungert som overlege en periode, og han fortalte følgende om arbeidet de utførte til avisa Folkeviljen i august 1937. «Vi hadde svært mange lesjoner av geværkuler og granatsplinter fra kanoner. Epidemier unngikk vi heldigvis. Derimot var det mye venerisk sykdom, som pasientene hadde tilfeldig ved siden av.» I Alcoy behandlet de altså alt fra kanonskader til klamydia.

TRIVDES MED DET FARLIGE LIVET. I slutten av september 1937 tok spanske leger og sykepleiere som avtalt over driften. Bygningen som hadde vært «full av møkk og skit» hadde nå 700 sengeplasser, og var blitt til et velfungerende sykehus på størrelse med Rikshospitalet i Oslo. En av de norske sykepleierne ble senere intervjuet av Dagbladet, og fortalte at det ble holdt en «enestående fest» for skandinaverne den siste kvelden: «Det var teaterforestilling, sang og musikk, og taler, til klokken halv fire om natten.» [Dagbladet 6. oktober 1937].

Sjefen for den spanske saniteten skrev et brev som ble gjengitt i samme avis, hvor han på vegne av «republikkens legitime regjering» takket det norske og svenske folket for å ha «vist en hjertelighet som vi aldri kommer til å glemme.» [Dagbladet 3. september 1937].

Det skandinaviske personalet dro hjem etter at spanjolene tok over driften, men Nini Haslund Gleditsch ble igjen i Spania. Bortimot 100 000 barn hadde nemlig blitt evakuert, uten sine foreldre, fra områdene rundt fronten og ut til midelhavskysten. Nini tok ansva-

ret for å drive to barnehjem i byen Oliva, og ifølge en av de norske krigsreporterne kjørte hun «gang på gang gjennom ildlinjen når det gjaldt å skaffe mat til sine tusenvis av elskede pleiebarn.»

«Det var som om hun trivdes med det farefulle livet,» skrev Einar Gerhardsen, daværende sekretær i Arbeiderpartiet, i selvbiografien "Unge år" fra 1974 etter å ha møtt henne nær fronten i 1937.

EN MEDIERT KRIG. I løpet av borgerkrigen klarte Spaniahjelpen å samle inn hele to millioner kroner, noe som i dag ville tilsvart nærmere 80 millioner. En bragd i seg selv tatt i betraktning at dette tiåret i norsk historie er kjent som de harde 30-åra. På tross av høy arbeidsledighet fantes det en voldsom giverglede. Til dels skyldes dette at borgerkrigen i Spania var den første virkelig medierte krigen. En så nær, personlig og visuell dekning av krigens brutalitet var relativt nytt på 1930-tallet.

Den norske hjelpekomité for Spania.

Dr. Arne Bruusgård, o.r.sakerer Deglinn Bech, professor Harald Schjelderup, dr. Karl Evang, sekr. Per Borgersen, formannen forretningsfører Albert Raaen, Frødrick Haslund, revisjonssjef Torjus Grøver, dir. Rolf Stenarsen, Neimi Lagerstrøm og Margrete Bonnevie. (Aslak Torjussen fraværende).

MEDIEKRIG: Gerda Grepps Spaniabrev i Arbeiderbladet brakte krigens brutalitet hjem til Norge.

Martha Gellhorn og hennes fremtidige ekte-mann, Ernest Hemingway, rapporterte hjem til USA om grusomhetene de så i Spania. Den ungarske fotografen Robert Capa befant seg ofte i skuddlinjen, og flere av hans bilder fra de spanske slagmarkene er i dag ikoniske. Her i Norge ble krigens brutalitet tydelig for det lesende publikum gjennom Gerda Grepps Spaniabrev i Arbeiderbladet, og via Lise Lindbæks reportasjer for Dagbladet. Haakon Lie, som da var sekretær i Arbeidernes Opplysningsforbund, produserte selv en Spania-film som var svært sentral i Spaniahjelpens arbeid for å samle inn penger.

NORSK FOLKEHJELP STIFTES. Den spanske borgerkrigen endte i 1939. De konservative nasjonalistene og general Franco satt igjen som seierherrer. Deretter kom verdenskrigen, og da den var over, var vestlige makter tilsynelatende tjent med at Franco ble sittende som Spanias leder. Kommunistene var på sterk fremmarsj flere steder i Europa, og man fryktet at de røde ville overta makten dersom diktatoren ble styrtet. Dermed ble mange

spanjoler sittende i flyktningleirer i Frankrike. De kunne ikke vende hjem av frykt for represalier.

Tilbake i 1939 hadde Spaniahjelpen slått seg sammen med Arbeidersaniteten, og sammen hadde de stiftet Norsk Folkehjelp. Da freden var sikret i Europa, startet Spania-arbeidet igjen. Norsk Folkehjelp fikk med seg Skuespillerforeningen og Forfatterforeningen, og sammen dannet de på ny en hjelpekomite.

Engasjementet for Spania i de kunstneriske kretser var stort. Dikteren Nordahl Grieg oppholdt seg i Spania under borgerkrigen og hadde vært en viktig stemme, og i 1947 skrev Inger Hagerup et dikt med tittelen Spania:

*Vi trodde på det samme. Husker du en tid
da hjertene våre verket for Madrid?
Husker du Guernica, husker du håpet
som blødde i fra oss, dråpe for dråpe?
[...]
Kan vi ikke høre vår egen stemme:
Alltid, alltid huske, aldri, aldri glemme.*

Med støtte fra toneangivende kulturpersonligheter begynte Spaniakomiteen å samle inn penger som skulle finansiere et eldrehjem og etablering av og støtte til barnehjem. Videre ble det delt ut studiestipend til spansk ungdom, og etter hvert fikk disse komme til Norge for å studere. Norsk Folkehjelp satte også i gang et tiltak som fikk en god del oppmerksomhet i mediene her hjemme.

Mange spanske barn hadde nemlig levd svært lenge under håpløse forhold i flyktningleirer. Det viktigste var å sørge for at basale behov som mat, klær og husly ble dekket. Men dette var også barn som var utsultet på frihet. Disse barna har behov for positive opplevelser, var tanken. I starten av april 1947 stod en appell på trykk i mange av landets arbeideraviser: Folk ble bedt om å donere penger slik at spanske flyktningebarn kunne få seg en sommerferie i Norge.

KAKER, BRUS, ISKREM OG SJOKOLADE. En måned etter at appellen ble publisert, stod Norsk Folkehjelps sekretær, Kåre B. Werner, på kaia i Oslo og speidet ut mot en båt som nærmet seg. Pressen hadde også møtt opp, og Werner kunne gladelig fortelle at det nå var «kommet inn såpass med penger fra privatpersoner og bedrifter at en trygt kan sende barna av sted på ferien.»

De spanske barna kommer til Oslo med skipet «Brabant».

Kaare Werner og spanske barn på ferie.

40 spanske barn ferierer på Hasselbækken ved Mjøsa, mai 1947.

FOTO: ARBEIDERBEVEGELSENS ARKIV OG BIBLIOTEK

Carlitos og Blanca
og Dias kom
i formiddag

Vi besøker de 40
spanske flyktninge-
barna

Arbeiderbladet 1947.

BARNEHJEM: Etter at sykehuset i Alcoy ble overlatt til spanjolene og det norske personalet reiste hjem, ble Nini Haslund Gleditsch ble igjen for å drive to barnehjem i byen Oliva.

Båten la til kai, og journalistene fikk møte barna. Dagbladet skrev muntert om hvordan «den kvikkøyde Carlitos» hadde tømt «en veritabel flaske brus til bunns i Samfundskafeen i formiddag». 40 spanske barn kunne nå se frem til fire uker med ferie på Hasselbakken Gjestgiveri ved Mjøsa.

Den påfølgende måneden ble de spanske barnas ferie en føljetong i avisene. Det ble gitt oppdateringer om hvor de var, hva de gjorde og hvordan de hadde det. Barna ble invitert på dagsbesøk til Lillehammer, Hamar og Gjøvik. Under besøket på Gjøvik ble det arrangert landskamp i potetløp mot norske barn, og lille Carlitos & co. hadde takket for seg med å synge Ja, vi elsker på norsk. [Tiden 7. mai 1947].

Den 17. mai reiste de til Oslo for å se på barnetoget fra slottsplassen. Avisa Friheten var på plass for å lodde stemningen: «Barna vakte stor oppmerksomhet og fikk sterk hyldest av de tusener av norske skolebarn som passerte dem.» En tannlege arrangerte så

SEIERHERREN: Den spanske borgerkrigen endte i 1939. De konservative nasjonalistene og general Franco satt igjen som seierherre og først etter Francos død i 1975, fikk Spania sin første demokratiske grunnlov.

en stor hagefest for barna ved sin vakre eien- dom i Asker, og der fikk barna «massevis av kaker, brus, iskrem og sjokolade».

Sommerdagene ved Hasselbakken Gjestgiveri tilbragte barna med å hoppe tau, spille kurong og bade i Mjøsa. Og sist, men ikke minst: De fikk servert næringsrik mat til alle måltider. Men i starten av juni var ferien over. Pressen hadde igjen møtt opp på kaia i hovedstaden for å overvære barnas avreise. De hadde lagt på seg «alt fra to til syv kilo», og ble meldt «friske som fisker» av gjestgiveriets eier. Arbeiderbladets utsendte journalist lot seg bevege da barna vinket farvel:

De 40 spanske flyktningebarn er reist, og sjelden har en avskjed vært så rørende som denne. Tårene rant i strøme, og med tungt hjerte reiste barna fra et land som har vist dem det skjønneste av alt – nemlig friheten. [...] Mens båten gled sakte ut fra kaia hørte man «Ja, vi elsker», sunget av spanske barnestemmer.

Kåre Werner fra Norsk Folkehjelp – som for øvrig skulle forbli en sentral skikkelse i Spaniakomiteen helt frem til den opphørte, og som i ettertid mottok flere spanske utmerkelser for sitt arbeid – var selvsagt på plass: «Det er med tungt hjerte vi tar farvel med barna, og vi ser fram til den dagen vi kan ta imot flere.»

Og flere skulle det bli. Arbeiderne ved Borregård fabrikker i Østfold hadde allerede meldt seg til tjeneste, og invitert 16 nye barn til et opphold ved deres feriehjem på sensommeren. I årene som fulgte åpnet mange norske familier dørene sine slik at spanske barn kunne få et avbrekk i Norge. Norsk Folkehjelp organiserte og støttet slike feriereiser frem til 1959. Til sammen ett tusen trengende, spanske barn fikk nyte godt av en sommer her i nord.

ETTERSPILL. Høsten 1975 døde general Franco. I løpet av de neste par årene ble det holdt frie valg og spanjolene vedtok en demokratisk grunnlov. Først fire år etter diktatorens død, i 1979, la Spaniakomiteen ned sitt arbeid. Som forfatter Thor Viksveen har påpekt i boken om Norsk Folkehjelps historie: Først da følte man seg trygge på at demokratiet var kommet for å bli i Spania.

Flere av de spanske barna som ferierte i Norge fortsatte etter sigende å besøke sine norske feriefamilier i voksen alder. Det har dessverre ikke lyktes artikkelforfatteren å finne ut av hvem som vant barne-landskampen i potetløp mellom Norge og Spania på Gjøvik sommeren 1947.

KILDER OG VIDERE LESNING

LISE LINDBÆK: *Spania og vi* (1946)
 THOR VIKSVEEN: *FOLK FORANDRER VERDEN* (2014)
 JO STEIN MOEN OG ROLF SÆTHER: *TUSEN DAGER: NORGE OG DEN SPANSKE BORGERKRIGEN* (2009)
 NINI HASLUND GLEDITSCH: *VÆR UTÅLMODIG MENNESKE!* (1980)
 EINAR GERHARDSEN: *UNGE ÅR* (1974)
 NORDAHL GRIEG: *SPANSK SOMMER* (1937)
 NASJONALBIBLIOTEKETS DIGITALE AVISARKIV

Husmorferie eller hensiktsmessig adspredelse

Fra slit i yrke, til sol og styrke

Mannen i familien må en gang for alle venne seg av med at ferien kun er hans ferie, sa helsedirektør Karl Evang i 1950. Så ble 10 000 kvinner sendt på husmorferie på Norsk Folkehjelps initiativ. Men vel fremme ved feriestedet måtte de slitne husmødrene trene på å vaske gulv og stryke skjorter.

MAGNUS HELGERUD: [tekst] Idéhistoriker og forfatter av boken *Si meg hvor du reiser og jeg skal si deg hvem du er* (Aschehoug 2018)

Å reise på landet var den vanligste ferieformen for urbane lønnstakere i mellomkrigstiden. Var man heldig hadde man en hytte å reise til, hvis ikke reiste man kanskje til slektninger på bygda. Men der mennene muligens syntes at hesjing av høy og beising av hytte

var et kjærkomment avbrekk fra kontorjobben inne i byen, endte husmødrene opp med å ha ansvaret for akkurat de samme arbeidsoppgaver i ferien som de hadde i hverdagen.

De laget mat, tok oppvasken, vasket klær og vasket gulvene. Og ikke nok med det, de måtte gjøre alt dette under langt vanskeligere omstendigheter enn hjemme i byen. I en reklame for vaskekoster fra 1930 kunne produsenten melde om at deres nye nal i alle fall

bidro til å «gjøre rengjøringen lett på landet»: «Aa reise på landet betyr ofte så langt fra ferie for husmoren. For der må hun undvære de mange arbeidslettende innretninger fra sitt moderne hjem». En journalist i Vestfold Arbeiderblad hevdet sågar at «den ferierende husmor trekker et lettelsens sukk når hun er vel hjemme igjen.» [*Vestfold Arbeiderblad* 17. september 1938].

FRA SLIT I YRKE, TIL SOL OG STYRKE. Ordet ferie kommer fra det latinske *feriae*, som i praksis betød en dag man ikke drev handel på. Altså en dag man satte av til å gjøre noe annet enn det man gjorde til daglig.

Forskjellige grupperinger i sivilsamfunnet hadde allerede på 1920-tallet sett at hjemmевærende kvinner sjelden eller aldri fikk noen reell ferie, og derfor begynte å organisere avlastning for «trengende husmødre».

Gjøvik husmorlag arrangerte eksempelvis «styrkende og hvilende landopphold for slitte mødre». De drev inn penger via utlodning av gaver, og husmorlaget dekket ikke bare reisen til og oppholdet ved pensjonatet, de forsøkte også å skaffe hjelp i hjemmet i den fraværende kvinnens sted, via såkalte husmorvikarer. I 1938 samlet damene på Gjøvik inn nok penger til å sende syv «slitte» men heldige husmødre til Skogen pensjonat i Tret-

SOL OG STYRKE: Husmorferie på Grimestad.

ten, mens husmorvikarer ble sent hjem til dem for å stelle mann og barn i mellomtiden.

Toneangivende politikere og samfunnsaktører så det etter hvert som svært viktig at de mange trengende husmødre som mulig skulle gis anledningen til å få seg en ferie, i ordets rette forstand. Norsk Folkehjelp var blant dem som gikk i bresjen for dette. Husmorferien var en hjertesak for organisasjonen helt fra starten i 1939, og de tok i bruk parolen «Fra slit i yrke, til sol og styrke» for å rette fokus mot husmødrenes mangel på reel ferie. Følgende stod å lese i en av deres pamfletter i årene rett etter krigen:

Kunne du tenke deg å arbeide år etter år uten en eneste feriedag? Nei, ville du sikkert svare, og du ville muligens legge til: Men det er det vel heller ingen som gjør? Jo, dessverre, det er det mange som gjør. Landets største yrkesgruppe, husmødrene er ikke sikret lovmessig ferie som alle andre yrkesutøvere, men er avhengig av sine ektefellers ferielønn, og den strekker som regel ikke til for et ferieopphold hvor også husmødrene kan legge hverdagens mange plikter til side.

Tanken var at det arbeidet en husmor utførte i hjemmet var av stor verdi, både for den enkelte familie og for samfunnet som helhet. Derfor var det viktig at også disse kvinnene fikk noen uker med fullstendig hvile fra sine plikter, slik at de kunne utføre sitt arbeide resten av året. Fra 1945 gikk derfor Norsk Folkehjelp, Husmorforbundet og Kvinnesekretariatet i Arbeiderpartiet sammen for å etablere en ordning som skulle finansiere ferien for mange husmødre de kommende årene.

10 000 HUSMØDRE PÅ TUR. Men det var ikke slik at alle husmødre fikk tilgang til dette. En husmorferie var nemlig behovsprøvet. Det var hovedsakelig vanskeligstilte mødre, altså de som slet økonomisk eller kanskje hadde et barn med handikapp, som skulle motta støtte til ferieopphold. Via et søknadsskjema ble man stilt spørsmål av typen «har du hatt fri utenfor hjemmet etter at du ble gift», og svaret lød nok som regel «nei».

En slik ferie bestod gjerne av et to-ukers opphold med kost og losji på et landlig pensjonat. I 1960 gav LO eksempelvis 400 000 kroner til Statens husmorferieutvalg – til-

Fra slit i yrke Til sol og styrke

Husmorferie

Kunne du tenke deg å arbeide år etter år uten en eneste feriedag? Nei, ville du sikkert svare, og du ville muligens legge til: Men det er det vel heller ingen som gjør?

Jo, dessverre det er det mange som gjør. Landets største yrkesgruppe, husmødrene, er ikke sikret lovmessig ferie som alle andre yrkesutøvere, men er avhengig av sine ektefellers ferielønn, og den strekker som oftest ikke til for et ferieopphold hvor også husmødrene kan legge hverdagens mange plikter til side.

Husmødrenes ferieforhold er et stort sosialt problem som bare kan løses helt og fullt gjennom offentlige sosiale tiltak. Inntil dette kan virkeliggjøres, ser Norsk Folkehjelp det som en stor oppgave å arbeide for å få flest mulig husmødre med på de gratis ferieopphold organisasjonen arrangerer. Hvert år sender Norsk Folkehjelp om lag 2000 husmødre og barn på et 14 dagers gratis ferieopphold på hoteller og pensjonater. På disse feriesteder går husmødrene til dekket bord og kan helt og fullt hengi seg til hvile og avkopling. Tusener av Norsk Folkehjelps medlemmer og tilitsmenn arbeider for denne gode sak. Kommuner, trygdekasser, foreninger og enkeltpersoner yter bidrag til saken. Vil ikke du også gjøre en innsats for dette arbeid, enten ved medlemskap i Norsk Folkehjelp eller ved bidrag til oppgaven?

Gjør vår hjertesak til din!

9

svarende fem millioner kroner i dag – og ifølge avisa Friheten ble rundt 10 000 heldige husmødre sendt på en gratis ferie den sommeren. [Avisa Friheten 14. juli 1960].

I juni-måned tok avisa Morgenposten turen til Hillestad utenfor Holmestrand, hvor en rekke mødre var på en avslappende og «fortjent ferie med sine åndssvake barn». Her fikk de tilbringe lange sommerdager med sine barn som til daglig bodde på institusjon. En frue som ble intervjuet «frydet seg over å feriere alene med datteren for første gang»,

og ifølge journalisten hadde hun god samvittighet: «En tante steller resten av familien, så hun behøver ikke ha noen bekymringer for mannen og de to barna som er hjemme.» [Morgenposten 16. juni 1960].

KVINNEN MÅ AKTIVISERES I FERIE. Men disse ordningene var ikke bare ment for mødre med utviklingshemmede barn. Helseledende Karl Evang, som var en ruvende skikkelse i det helsepolitiske landskapet i tiårene etter krigen og en svært ivrig pådri- ►

Svestad feriehem for slitte husmødre 1960.

Karl Evang.

ver for disse husmorferiene, mente at kvinnen var i ferd med å bli «en arbeidsmaskin i hjemmet». I et innlegg i tidsskriftet *Kvinnen og Tiden*, hadde han i 1950 tatt til orde for at mannen i familien en gang for alle var nødt til «å venne seg av med at ferien er hans ferie». Videre kunne ikke husets herre forlange at hans kone i ferien «skal fortsette å koke mat, stelle huset, vaske hans underbukser og bære tøfler.»

Men Evang, som den ivrige sosialmedisineren han var, påpekte at det slett ikke holdt med at husmoren fikk et hotellrom og fullpensjon i noen uker. Kvinnene måtte også aktiviseres i ferien: «Det tomrom som oppstår i hennes dag, derved at hun ikke lenger har de vante gjøremål, må fylles med hensiktsmessig adspredelse. Gjøres det ikke vil mange husmødre stå fullstendig rådløse og ikke vite

hva de skal ta seg til.» [*Kvinnen og Tiden*, mai-utgaven 1950, side 27-29].

Karl Evang var en av mange som på denne tiden var opptatt av at den norske stats subjekter fikk utnyttet ferien og fritiden sin på best mulig vis. Helsedirektøren advokerte tidlig for den aktive ferien, noe han på langt nær var alene om. En ferie fra vante plikter skulle i dette tilfellet bidra til å styrke den enkelte husmors fysiske og mentale velvære, ergo var husmorferien for Evang og hans likesinnede til syvende og sist ment som et slags preventivt folkehelseiltak.

HUSMORGYMNASTIKK. Programmene som ble tilbudt under disse husmorferiene bestod av forskjellige aktiviteter. Ved Fevik Bad sommeren 1960 stod blant annet følgende på timeplanen: lysbildekvelder, Bjørnson-fore-

drag, og sightseeing-turer til Fjære kirke, Ibsen-museet og hermetikfabrikken Grimstad Konserver hvor damene fikk «smake på forfriskninger». Avisen *Fædrelandsvennen* kunne melde om at turen også gikk til Arendal meieri «hvor husmødrene fikk følge de forskjellige prosessene helt til melken kom ut på flasker.» [*Fædrelandsvennen* 9. september 1960].

En annen aktivitet som vanligvis stod på programmet under disse ferieoppholdene var såkalt husmorgymnastikk. Landsnemnda for husmorgymnastikk trykket fra 1950-årene opp egne hefter for denne nå glemte formen for trening, og blant av øvelsene som stod på programmet finner vi såkalte «arbeidsøvinger». Dette var øvelser som bestod av kroppslige bevegelser som lignet på det man gjorde under daglige arbeidsoppgaver.

gratis
ferie i år

Svestad feriehjem 1964.

Folket ferie

Til fagforeningene!

Organisasjonen Norsk Folke Ferie innbyr herved Deres fagforening til å bevilge et eller flere stipendier til opphold ved våre

Husmorferier 1954

Oppholdene er åpne for alle husmødre og barn som foreningen mener er særlig berettiget til slik ferie. Se forøvrig framgangsmåten for anmeldelse av deltakere.

I år arrangeres oppholdene slik:

Ferik Bad,
Ferik pr. Arendal,
i tida 13.—26. juni.

N.B. Dette oppholdet er bare for deltakere som ikke har barn med. 2
Oppholdet koster for 1 husmor kr. 115,00.
Anmeldingsfrist senest 20. mai.

Øygarden
Gård og Pensjonat,
Bagn i Tvedestrand,
i tida 27. juni—10. juli.

Oppholdet koster for 1 husmor kr. 90,00,
for barn 3—10 år kr. 45,00,
og for barn under 3 år kr. 13,00.
Anmeldingsfrist senest 1. juni.

Elgheim,
Roa,
i tida 13.—26. juni.

Oppholdet koster for 1 husmor kr. 90,00,
for barn 3—10 år kr. 45,00,
og for barn under 3 år kr. 13,00.
Anmeldingsfrist senest 20. mai.

Fevik Bad,
Fevik pr. Arendal,
i tida 13.—26. juni.

Oppholdet koster for 1 husmor kr. 115,00,
for barn 3—10 år kr. 45,00,
og for barn under 3 år kr. 13,00.
Anmeldingsfrist senest 20. mai.

Eksempelvis stryking av klær, trasking i trapper, og gulvvask. Slik lød instruksene for et par av øvelsene:

Gang i trapp – Prøv ymse måter: skyt enden tilbake (mest alminnelig) og sett hofta fram. Prøv å stige rett opp. Kjenn hva som er best.

Stryking – Fattene fra hverandre. Armene svinger fram og tilbake foran kroppen. Kroppen lager bevegelsene, armene kommer til slutt. Prøv det samme med litt bøyde armer (men avspente skuldre). [Gymnastikktabeller for husmødre (Landsnemnda for husmorgymnastikk 1957).]

Vi kan se det for oss. Fru Nordmann, en sliten husmor fra byen, pakker ut av koffertene sine ved idylliske Fevik Bad på det blide Sørlandet.

Endelig fri fra mann og barn! Nå skal også hun få noen uker med etterlengtet ferie. Hun skal lese ukeblader i skyggen av det store mammuttreet i haven, vandre barbert på den hvite sanden nede i Movika, svømme i den smaragdgrønne sjøen ved Storesand, og hun skal bli kjent med de andre husmødrene. O lediggangens gleder!

Men plutselig dukker det opp en mann i hvit legefrakk. En friskus av en fyr med høy piggsveis og et intenst blick rammet inn av to bustete øyebryn. Han presenterer seg som doktor-Evang fra Oslo, og ved hjelp av en nymotens overheadprojektor lyser han opp veggen med en timeplan proppet full av «hensiktsmessig adspredelse». Lite visste Fru Nordmann at hun i ferien fra den daglige tralten med klesvask og trappe-trask i byen, nå skulle bruke de neste to ukene på å «svinge

Fevik badehotel.

med armene og sette hofta frem» mens hun latet som om hun vasket klær og trasket i trapper.

I rettferdigheten navn skal det sies at de aller fleste husmødrene var meget fornøyd med disse ferieoppholdene. Som det ble rapportert om fra Fevik bad sommeren 1960: «Hver eneste kveld var en festaften».

PIONERENE: Laila Nikolaisen, Halle Jørn Hanssen og Kristin Eskeland har sammen og hver for seg satt preg på Norsk Folkehjelps internasjonale historie i mer enn 40 år. Foto: Therese Nordhus Lien.

Norsk Folkehjelps internasjonale avdeling ble etablert på 1970-tallet og har siden støttet frigjøringsbevegelser og drevet utviklingsarbeid i land verden over. Fremdeles er Folkehjelpa aktiv i mer enn 20 land.

SISSEL FANTOFT [tekst]

Da Norsk Folkehjelp ble stiftet i 1939 var det en naturlig videreføring av arbeidet til blant annet Spaniakomiteen og Finlandshjelpen, som var aktive støttespillere for spanjolene i borgerkrigen og finnene i vinterkrigen. Først på slutten av 1970-tallet fikk Norsk Folkehjelp en egen internasjonal avdeling, etter et ønske fra LO om å øke det internasjonale engasjementet i arbeiderbevegelsen.

– Jeg begynte i Norsk Folkehjelp i 1978, og de første årene var det bare Vesla Vetlesen og jeg som jobbet i avdelingen. Folkehjelpa støttet frigjøringsbevegelser i land som Sør-Afrika, Namibia og Chile, og drev nødhjelpsarbeid i India etter flommen i 1979

og i Algerie etter jordskjelvet i 1980. Vi engasjerte oss også sterkt i Polen etter at unnakstilstanden ble innført der i 1981, forteller Laila Nikolaisen, som i dag er pensjonist.

I 1983 ble Norsk Folkehjelp tildelt tv-aksjonen og fikk inn nesten 70 millioner kroner.

– Da fikk vi et økonomisk grunnlag og laget en strategi for det internasjonale arbeidet framover. I 1987 inngikk vi en avtale med Norad om å drive utviklingsarbeid i tillegg til solidaritetsarbeidet, sier hun.

Solidaritetstanken har gjennomsyret Norsk Folkehjelps internasjonale arbeid hele veien.

– Vi var kanskje den første bistandsorganisasjonen som ikke sendte ut egne folk for

å gjennomføre prosjektene, men i stedet samarbeidet med lokale organisasjoner, slik at de hadde det operative ansvaret. Vi legger premissene, men programmene er lokalt forankret, sier Nikolaisen.

SAMARBEID MED GRASROTA. Norsk Folkehjelp skiller seg også fra de fleste andre bistandsorganisasjoner ved å ta klare standpunkt i konflikter.

– Vi hadde blant annet et nært samarbeid med ANC fra midten av 1970-årene og helt fram til de vant det første demokratiske valget i Sør-Afrika i 1994. Mens ANC var i eksil drev vi flere helseprogrammer, i tillegg til at vi satt i forhandlinger med dem på vegne av UD, forteller Nikolaisen.

MATVAREHJELP: Norsk Folkehjelp har uavbrutt vært til stede i Sør-Sudan siden 1986. Foto: Ivar Christiansen.

Hun var i flere år den eneste norske representanten for Norsk Folkehjelp i det sørlige Afrika.

– Jeg hadde kun et overordnet ansvar – hele ideen var at programmene skulle styres lokalt. Da vi startet med minerydding i Mosambik var min rolle først og fremst å være en diplomatisk link til FN og ambassadene, sier hun.

Etter hvert som frigjøringsbevegelsene fikk politisk fotfeste, fortsatte Norsk Folkehjelp å jobbe med ulike grasrotbevegelser i Afrika.

– Vi følte at det var riktig av oss å jobbe med demokratibygging og være en korreks til etablisementet. Land som Zimbabwe, Angola og Mosambik var også kamparenaer mellom vest og øst om hvem som skulle ha det ideologiske herredømmet. Vårt utgangspunkt har alltid vært solidaritetstanken: Like rettigheter for alle i alle land, sier hun.

Systematisk og strukturell undertrykking av folk kjennetegnet også de landene Norsk Folkehjelp engasjerte seg i, i både Asia og Latin-Amerika.

– Det var utrolig spennende å jobbe i Norsk Folkehjelp og få bidra til å bygge opp den internasjonale virksomheten. Det var mye nybrottsarbeid, men det var hele tiden tuftet på et solid fundament av den norske arbeiderbevegelsens solidaritet med undertrykte folk i andre land, sier hun.

KOMPLEKST OG KREVENDE. Halle Jørn Hanssen hadde bakgrunn som blant annet utenriksreporter i NRK og informasjonssjef i Norad da han kom til Norsk Folkehjelp som leder for internasjonal avdeling i 1992. Han var deretter generalsekretær fram til han gikk av med pensjon i 2001.

– Jeg trodde jeg visste hva jeg gikk til, men det slo meg raskt hvor kompleks og krevende

APARTEID: Norsk Folkehjelp bidro aktivt med å bekjempe det rasistiske regimet i Sør-Afrika og hadde et nært samarbeid med ANC helt fram til det første demokratiske valget i 1994. Foto: Aslak Århus

det internasjonale arbeidet til Norsk Folkehjelp var. Det var en mer politisk organisasjon enn jeg hadde ventet, og det passet meg bra. I begynnelsen reiste jeg mye rundt og besøkte de ulike programmene, og det var helt rørende hvordan vi ble mottatt med hurrarop mange steder, forteller han.

Sterke meninger internt førte til mange spenninger og diskusjoner om hvordan organisasjonen skulle utvikle seg.

– Norsk Folkehjelp hadde ambisjoner om å bli den største norske organisasjonen innenfor internasjonalt solidaritetsarbeid, og volumene økte betydelige utover på 1990-tallet, sier han.

Norsk Folkehjelp tok tidlig standpunkt om å støtte frigjøringskampen i Sør-Sudan. Halle Jørn Hanssen har skrevet boka «På livet løs» om Norsk Folkehjelps sterke engasjement i regionen. Da fredsavtalen ble undertegnet i 2005, ble han invitert til uavhengighetsfeiringen i Juba som tidligere generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

– Det ligger store politiske fotavtrykk etter Norsk Folkehjelp i Sør-Sudan og mange andre steder i verden, sier han.

NETTVERKSBYGGER OG TILRETTELEGGER.

Også under krigen på Balkan på 1990-tallet hadde Norsk Folkehjelp en tydelig tilstedeværelse.

– Vi jobbet blant annet med boligbygging for flyktninger, med logistikk, og med kvinner

som ble utsatt for vold. Etter våpenhvilen begynte vi med minerydding på Balkan, forteller han.

I 1995 var Hanssen i Sarajevo da våpenhvilen ble signert.

– Vi hørte at skytingen stilnet, og dro til en åpen restaurant som lå i en åsside for å feire. Mens vi satt der kom plutselig lyset tilbake i hele byen, etter at strømmen hadde vært borte i fire år. Det var en helt spesiell opplevelse, minnes han.

Rollen som nettverksbygger og tilrettelegger har vært en viktig del av Norsk Folkehjelps internasjonale arbeid.

– Den arven stoler jeg på at dagens ledelse tar vare på og viderefører. I dag har vi en internasjonal situasjon som på mange måter minner om 1980- og -90-tallet, med reaksjonære regimer som tar over flere steder. Jeg tror det er veldig viktig at Norsk Folkehjelp i tiden som kommer løfter frihets- og solidaritetsflagget enda høyere. Det står i beslutningsdokumentet fra representantskapsmøtet til LO i 1939 da Norsk Folkehjelp ble grunnlagt at organisasjonen skal støtte de svake og undertrykte hjemme og ute, sier Halle Jørn Hanssen.

FOKUS PÅ LOKALMAKT. Seniorrådgiver Per Ranestad har lang erfaring med Norsk Folkehjelps internasjonale arbeid, og har blant annet jobbet mange år i Latin-Amerika.

– Det som alltid har gjennomsyret Norsk

TEMA: Norsk Folkehjelps historie

Folkehjelps arbeid i Latin-Amerika er at vi har vært mer solidaritetsorientert og mindre bistandsorientert enn mange andre organisasjoner. I starten engasjerte vi oss i diktaturer og jobbet med demokratibygging ved å støtte lokale organisasjoner. Mange steder var politiske partier og sosiale organisasjoner ulovlige, derfor ble uformelle organisasjoner ofte veien å gå, sier han.

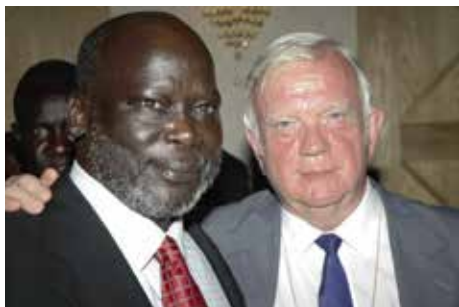
De fleste av Norsk Folkehjelps samarbeidsorganisasjoner på 1980-tallet var slike organisasjoner i Latin-Amerika. Bistands- og solidaritetsarbeidet hvilte på tre pilarer: Organisering, opplæring (gjørne yrkesfaglig og ledertrening) og produksjon (jordbruk, håndverk og kystfiske).

– Med demokratiseringen på 1990-tallet fokuserte vi på lokalmakt: Mange latinamerikanske land var voldsomt sentralisert, men i denne perioden fikk kommunene større innflytelse i mange land. Det ga nye muligheter for folkelig deltakelse og demokratisering, forteller han.

– Etter hvert som kommunene ble en viktig politisk arena, ble arbeidet vårt mindre konsentrert om produksjon og mer om organisasjonsutvikling, ledertrening og politisk skoling. De gruppene vi har konsentrert oss mest om i Latin-Amerika er småbrukere og jordløse på landsbygda, kvinner, ungdom og befolkning i fattige bydeler, i tillegg til urfolk, sier Ranestad.

FRA FELLESGRYTER TIL LOKALMAKT. Norsk Folkehjelp har ofte gitt nødhjelp etter naturkatastrofer som flom eller jordskjelv, og nødhjelpsstøtte til en undertrykt befolkning i diktaturer.

– Vi har hele tiden vært opptatt av at slik nødhjelp, for eksempel bygging av boliger etter jordskjelv, også skal bidra til å øke mål-

SØR-SUDAN: Daværende generalsekretær Halle Jørn Hanssen hadde et nært forhold til den sørsudanesiske opprørslederen John Garang. Foto: Ivar Christiansen.

Per Ranestad har jobbet med Latin-Amerika for Norsk Folkehjelp i mange år. Det som kjennetegner Norsk Folkehjelps engasjement på kontinentet er at det er mer solidaritetsorientert enn bistandsorientert, sier han. Foto: Therese Nordhus Lien.

gruppenes påvirkningsmuligheter i eget samfunn, sier Ranestad.

I Chile under Pinochet støttet Norsk Folkehjelp de såkalte fellesgrytene, hvor sultne og arbeidsløse kom sammen og delte måltider.

– De lokale organisasjonene brukte fellesgrytene til kulturaktiviteter og opplæring i samfunnsfag slik at folk skulle se at sulten skyldtes et samfunnsproblem, ikke dem selv. Det ansporer til bedre selvtillit og til samhold. Slik ble det etter hvert en sosial bevegelse med stor lokal innflytelse, og som for eksempel hadde ordførerembetet i kullgrubebyen Coronel i fire perioder.

Hans erfaring fra arbeidet er at lokal forankring er viktigere enn gode planer.

– Derfor har vi lagt mindre vekt på penger og mer vekt på politisk samarbeid. I de fleste prosjektene våre var det knapt norske representanter til stede; det var lokale folk og samarbeidsorganisasjoner som hadde kontrollen, sier Ranestad.

TILBAKE TIL UTGANGSPUNKTET. De siste ti årene har Norsk Folkehjelps programmer i Latin-Amerika også blitt aktive på et nytt område:

– Vi er vaktbikkjer overfor norske investeringer som møter folkelige protester når de vil utnytte naturressurser som vann og olje, for eksempel SN-Power/Statkraft i Chile, NORFUND i Honduras og oljefondet i Chevron, forteller Ranestad.

I mange latinamerikanske land har den gamle eliten kommet tilbake til makta, og i land som Guatemala, Honduras og Colombia opplever menneskerettighetsforkjempere å bli kriminalisert, fengslet og til og med drept.

– Vi er på mange måter tilbake til utgangspunktet. Den økonomiske politikken og reformene som ble kjempet frem fra 1980-tallet og framover, og som førte til større likhet for folk, blir nå rasert mange steder. Solidaritet folk til folk er fortsatt nødvendig, sier Per Ranestad.

Unge stemmer

Gjennom flere prosjekter har Norsk Folkehjelp lyttet til barn og unge fra konflikt-områder, bygd ungdoms-nettverk på tvers i konflikt-områder og sørget for at unge mennesker fikk møtes og lære av hverandre.

SISSEL FANTOFT [tekst]

Utgangspunktet for ungdomsprosjektene var Brundtland-rapporten Vår felles fremtid som ble presentert for FN i 1987. Samme år ble Felleskampanjen for jordas miljø og utvikling etablert, og Kristin Eskeland fikk oppdraget med å organisere en barnehøring i Bergen i 1990.

– 6000 norske barn og unge skrev inn og fortalte hva de var opptatt av, og det ble bestemt å lage en tilsvarende internasjonal høring under Rio-konferansen i 1992. Etter det ble Felleskampanjen nedlagt, men Norsk Folkehjelp ønsket å overta ungdomsprosjektet, forteller hun.

Eskeland jobbet med unge i Norsk Folkehjelp fram til hun gikk av med pensjon i 2007.

– Ungdomsprosjektene var annerledes enn de andre programmene i Norsk Folkehjelp. De handlet om å finne fram til ungdommer som var opptatt av noe og støtte opp om deres engasjement. Vi kontaktet kontorene til Norsk Folkehjelp rundt om i verden og spurte om de kunne hjelpe oss å finne potensielle ungdomsprosjekter lokalt, sier hun.

– Flere av disse ungdomsgruppene utviklet seg videre, og er i dag fine partnere for Norsk Folkehjelp, legger hun til.

VENNER PÅ KRYSS OG TVERS. Arbeidet førte blant annet til prosjektene PostPessimistene med ungdom fra Balkan, og Unge stemmer med ungdom i det sørlige Afrika.

– PostPessimistene sprang ut fra FNs

SØR-AFRIKA: Deltakere på en «Young Voices»-konferanse i Soweto i 2005. Kristin Eskeland er nummer 3 fra høyre på fremste rekke. Foto: Fredrik Larsen

BALKAN: PostPessimistene var ungdom fra forskjellige befolkningsgrupper på Balkan som ønsket å ha en konstruktiv dialog etter krigen. Foto: Norsk Folkehjelp.

menneskerettighetskonferanse i Wien i 1993. En gruppe ungdommer fra det krigsherjede tidligere Jugoslavia kom til meg og spurte om vi kunne arrangere et møte bare for dem. «Vi trenger å snakke sammen – vi har bodd i et land som ikke finnes lenger», sa de, forteller Eskeland.

Norsk Folkehjelp fungerte som fødsels-hjelper og tilrettelegger for PostPessimistene, men det var ungdommene selv som

styrte prosjektet.

– Det som skjedde var helt fantastisk. Disse ungdommene hadde så mye felles og ble venner på kryss og tvers, selv om de innimellom diskuterte heftig. Jeg er veldig stolt av hva de fikk til, sier hun.

TOK UNGDOM PÅ ALVOR. Norsk Folkehjelp bestemte seg for å bruke erfaringene fra PostPessimistene også andre steder i verden.

– Vi ønsket å oppmuntre og støtte unge aktivister og deres rett til å bli hørt og delta aktivt i samfunnet, sier Eskeland.

Unge stemmer i det sørlige Afrika fungerte som et aktivt nettverk helt fram til 2008.

– Mellom 1997 og 2007 arrangerte vi årlige internasjonale møter hvor ungdom fra Asia, Afrika og Europa møttes, bygde nettverk og lærte av hverandre. Det er viktig å begynne med de unge – lære dem å bygge demokrati, jobbe på en åpen måte og skape en god organisasjonskultur. Jeg mener at å jobbe med ungdom er det viktigste i verden. Gi dem en stemme, la dem få slippe til og ta dem på alvor, sier Kristin Eskeland.

Uten redaktør

Med redaktør

Tenk Kommunikasjon | tenk.no

Du mottar mange hundre budskap hver dag. Det er viktigere enn noen gang å kunne stole på at det du leser og ser i mediene er faktabasert og pålitelig. Redaktørens rolle er å være uavhengig, og å sikre en balansert dekning av ditt fagfelt. Den jobben gjør vi på vegne av deg.

Leser du et av Fagpressens blader eller nettsteder – slik du gjør akkurat nå – kan du være trygg på at innholdet som er viktig for deg er vurdert og ivaretatt av en grundig redaksjon.

Faktabasert – Pålitelig – Ansvarlig

Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak

Norsk Lokomotivmannsforbund

– fellesskap i hverdagen

Norsk Jernbaneforbund
Møllergt. 10, 0179 Oslo

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet
Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet
Avd. 5

Avd. 3
Møre og Romsdal

Fellesforbundet
Avd. 23 Raufoss Jern og Metallarb. Forening

Fellesforbundet
Marinestasjonen

Fellesforbundet
Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag
Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet
Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet
Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag
Mattilsynet

Fellesforbundet
Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Fellesforbundet
Avd. 108 Innherred Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 91 Bodø

Fellesforbundet
Avd. 650

FAGFORBUNDET
Frogn

Avd. 15 Innlandet

Fellesforbundet
Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet
Avd. 29 Søre Sunnmøre

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet
Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 75 Halden Fagforening

ELog IT
Hordaland/Sogn og Fjordane
Elektroarbeidernes Fagforening

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

OM NORSK FOLKEHJELP

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og asyl. Norsk Folkehjelp har mer enn 13 000 medlemmer i Norge og 2200 ansatte i over 40 land.

OM APPELL

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

HER FINNER DU OSS:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Folkets Hus, Olav Tryggvassonsgt. 5
Postboks 172 Sentrum,
7401 TRONDHEIM
regionskontoret.midt@npaid.org

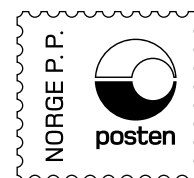
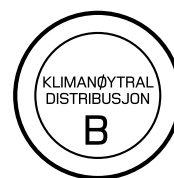
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

Etter et langt liv er det mye du etterlater deg.

Solidaritet kan være noe av det.

ERNØ Foto: fotografene Lillian & Lena

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.

Norsk Folkehjelp